

BAĞIMSIZLIK
DEMOKRASİ
SOSYALİZM
İÇİN

YÜRÜYÜS

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

SAYI: 190

30 OCAK 1979

FİYATI: 7,5 LİRA

ANTİDEMOKRATİK UYGULAMALARIN SORUMLUSU HÜKÜMETTİR



AYETULLAH HUMEYNI KİMDİR?



Bundan bir yıl önce, 13 Ocak 1978'de kutsal Kum kentinde polis tarafından 600 kişinin katledildiği gösteriden bu yana sürekli büyüyen Şah rejimine karşı halk direnişi başladığı zaman, Ayetullah Humeyni'nin adı İran dışında çok az kimse tarafından bilinliyordu. Bu arada 15 yıldan beri sürgünde yaşayan 78 yaşındaki kutsal Ayetullah ünvanının sahibi Humeyni, sözü sadece İran'daki yığınlar tarafından dinlenen bir kişilik haline gelmekle kalmadı, aynı zamanda dünyada Şah rejiminin en etkili hasmı olarak da tanındı.

Ayetullah Humeyni Şiirce kutsal bilinen bir alleden geliyordu. Ayetullah ünvanı taşıyan babası da 1906 yılında Anayasa için yapılan mücadelede hayatını kaybetmişti. Sadece bu bile, Şah ve Batı Alman yandaşları tarafından ileri sürülen, Şii inançlarının -özellikle Ayetullah Humeyni'nin- İran'ı ortaçağ karanlığına geri götüreceği bir gericilik hareketi olmadığını kanıtlamaktadır.

Şii liderler İran'da halk kitleriyle bağlantılı bir İslam hareketi yaratmak istiyorlardı. Din adamları (mollalar), İran liberal ve ulusal burjuvazisi ile birlikte 1906 Anayasasını hazırlamışlar ve bu Anayasanın baba Pelevi tarafından devrilen o zamaniki Şah tarafından kabul edilmesini sağlamışlardı.

Şii din adamlarının Şah rejimine yönelttikleri başlıca eleştirilerden biri, bu özgürlüğü, ulusal ve demokratik bir karakter taşıyan ve yabancılarla bağımlılığa karşı çıkan 1906 Anayasası'nı çiğnemiş olmasıdır. Ancak Humeyni'nin önerdiği 1906 Anayasası temelli üzerinde kurulacak bir "İran İslam Cumhuriyeti", o zamandan bugüne gelişen işçi sınıfını doğal olarak dikkate almayan 72 yıllık bu Anayasa ile ilericil düşünceleri dışarda bırakacak, Şii din adamlarına İran devlet yaşamı üzerinde geniş bir kontrol olanağı tanıyacaktır.

Ancak şunu belirtmek gerekir ki, Ayetullah Humeyni'nin Şah diktatörlüğüne karşı mücadelede İran halkı üzerindeki büyük etkisi, ülkedeki tüm muhalif güçler tarafından tanınmaktadır. İran Halk Partisi (Tudeh) Birinci Sekreteri İradî İskenderî kısa süre önce bir görüşmede bu konudaki görüşlerini şöyle açıklamıştı: "Eğer Humeyni gibi müaliman önderler antiemperyalist bir konumdan yola çıkar ve Şah rejiminin halk ve İslamiyet düşmanı olduğunu ve düşürülmesinin zorunlu olduğunu açıklarlarsa, bu durumda bizim bakış açımız olumlu olacaktır... Şah, onun hükümetleri ve gizli polis Savak sürekli olarak şunu iddia ediyorlar: Dinsel hareket ve Tudeh Partisi işbirliği yapamazlar, çünkü marksizm ve İslamiyet bir araya gelemez. Bugün aramızda resmi bir işbirliği olmamakla birlikte, biz karışmazdık rejime karşı olan bu harekete doğrudan doğruya katılıyoruz."

Tudeh Partisinin bu gerçekçi değerlendirmesi Humeyni'nin bilimsel sosyalistlerle işbirliğini sürekli olarak reddetmesinden ileri gelmektedir. Humeyni son açıklamalarıyla da kendisinin kuracağı bir hükümette bilimsel sosyalistlerle işbirliğini düşünmediğini açıklamış bulunuyor. Bu tutumun ifadesini bulan ve Şii din adamları arasında daha da yaygın olan antikomünizm, bugün İran halk ayaklanmasının birleşik bir yönetime sahip olamayışının nedenlerinden biridir.

Ayetullah Humeyni, 1963'te Şah tarafından çok reklam edilen "Ak Devrim"e karşı direndiği için önce hapse atılmıştı. Daha sonra da ülkeye terk edildi, mücadelesini, üç ay önce Şah'ın başını üzerine kendisini sınırdışı eden komşu ülke Irak'tan yürüttü. O zamandan beri de Paris'in 40 kilometre batısındaki Neauphle-le-Château'da ve İran direnişinin bir merkezi haline gelen yerde yaşıyor. Buradan Humeyni'nin konuşmalarıyla doldurulmuş ses bantları gizli yollardan çıkarılıyor ve özellikle camilerde dinletilmek üzere İran'a sokuluyor.

İran karar arefesinde

Kanlı rejimin diktatörü Şah'ın ülkeden kovulmasından sonra İran tara bir karar arefesinde girdi. Emperyalizmin güdümünde ve Şah'ın işaretleriyle kurulan Bahtiyar hükümetinin ülkede duruma egemen olamayacağı belli olmasıyla birlikte, İran'da gelecekteki politik ve toplumsal rejimin belirlenmesi konusunda yoğun bir mücadele kızışmaya başladı. Ülkede bir "İktidar boşluğu" biçiminde kendisini gösteren bugünkü durum, aynı zamanda ülkenin geleceğini belirleme konusundaki bu mücadeleyi de yansıtır.

Şu sıralarda, ülkedeki halk muhalefetindeki

etkinliği büyük boyutlara varan Ayetullah Humeyni'nin siyasal tercihlerini etkilemek ve O'nun emperyalizmle uzlaşma konularına çekmek için başta ABD'nin yoğun girişimlerde bulunduğu anlaşılıyor. Çabaların en büyük bölümünün ise, ülkede dinsel muhalefetle laik ve demokratik muhalefeti birbirine karşı çıkarmaya yöneldiği görülmüyor. Bu amaca ulaşabilmek için emperyalizmin kontrolindeki sahte "sol" terörist çetelerin de kullanılmaya çalışıldığı belli oluyor. Bütün bu çabalara karşın İran'da halk direnişinin kararlılığının ortadan kaldırılamayacağı kanıtlanıyor.

Avrupa'da uluslararası tekelci birliğe hayır'!..

Avrupa Ekonomik Topluluğu parlamentoları 1979 yılı 10 Haziran günü yapılacak Genel ve derin bir bunalm içindeki emperyalist sistemin yeni düzenlemeleri içerisinde önemli bir aşama olan Avrupa'nın "politik entegrasyonu"nun temel hedefleri arasında, işçi sınıfı ve tüm emekçilerin mücadelesinin gelişme düzeyi yüksek ülkelerde bu mücadelelerin gerçekleştirilmesi yer almakta. Bu amaçla, büyük sermaye iktidarları bir yandan ülke içinde tüm demokratik güçlerin birliğini sağlayarak, baskın sosyal demokrat partileri mutlak işbirliği politikasıyla anarşizme karşı, diğer yandan da kendi iktidarlarını sürmesini sağlayarak merkezî bir yapıya ulaşmak istemektedir. Bu nedenle 10 Haziran'da yapılacak Avrupa seçimlerinin sonuçları emperyalizmin yeni düzenlemelerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir aşamada olduğu gibi, demokratik güçlerin Batı Avrupa kapitalist ülkeleri emekçi halkının bu düzenlemeleri boşa çıkarmaya mücadelesi açısından da büyük önem taşıyor.

Avrupa seçimlerinin taşıdığı bu önem, seçim hazırlıkları şimdiden yoğunlaştı. Ulusal planda, her ülkede yoğun bir mücadele görülürken, uluslararası düzeyde de hazırlıklar yürütülüyor.

10 Haziran seçimlerine ortak bir platformla girmek isteyen AET ülkeleri sosyal demokrat partilerinin 10-12 Ocak tarihlerinde Brüksel'de yaptıkları 10. Kongre'de gündemde yer alan en önemli konu da Avrupa seçimleri oldu. Avrupa sosyal demokrat partilerinin Avrupa seçimlerine birlikte hazırlanmaları ve bu başarılarını,

Batı Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD)'nin belirlediği doğrultuda gelişmesi, Batı Avrupa kapitalist ülkeleri yönünde sosyal demokrasiye yüklenen görevleri göstermektedir.

Brüksel'de yapılan AET sosyal demokrat partileri 10. Kongresine, aynı AET'nin genişletilmesi ve İspanya, Portekiz ve Yunanistan'ın topluluğa kabul edilmeleri kesinleşmişçesine, Yunanistan'ın dışında bu ülkelerin sosyal demokrat partilerinin de katılması, emperyalizmin yeni düzenlemesinde SPD güdümündeki bir Avrupa sosyal demokratlarına verilen işlevlerin başka bir kanıtı.

Emperyalizmin oyunlarına karşı işçi sınıfının ve tüm emekçi halkın ortak bir tutuma geçmesi için öncelikle Batı Avrupa kapitalist partilerinin de Avrupa seçimleri için başarıyla ilerlemekte. Geçen hafta 23 Ocak günü Fransa Komünist Partisi'nin seçimlere katılacak adaylarının ön listesi Parti Merkez Komitesi tarafından belirlendi. Listede baş sırada Parti Genel Sekreteri Marchais yer alıyor. Listenin önemli bir özelliği de Avrupa Ekonomik Topluluğu Parlamento'suna aday gösterileceklerin büyük çoğunluğunun işçilerden oluşması. Yine listede yer alan kadın adayların oranı % 25'i geçiyor. Bu oran ilk 25 aday da alındığında daha da yüksek. Belirlenen aday listesi önümüzdeki günlerde partinin taban örgütlerinde tartışmaya açılacak. Kesin liste, tabandan itibaren yürütülen bu tartışma ışığında, gelecek ay sonunda Merkez Komitesi tarafından belirlenecek. Avrupa Ekonomik Topluluğu düzeyinde yapılacak bir seçime katılacak listelerin böyle belirlenmesi, işçi sınıfı partilerinin de

demokratik işleyişinin olduğu gibi, kredi çekicileri konusunda işçi sınıfının emekçilerin esas bir birliği ile karar verme durumunda olduğunun da bir göstergesi.

Öte yandan 22 Ocak günü yapılan Berlinguer-Marchais görüşmesi sonrasında, Komünist Partilerin seçimlere "bölünmüş" olarak gittiklerini ileri ileren gazetecilere Marchais'ın verdiği cevap, komünistlerin Avrupa seçimlerine bakışını şu bir biçimde ifade ediyor: "Komünist partilerin Batı Avrupa sorununa karşısında somut ulusal koşulları gözönüne almalı ve değerlendirmede çözüm olarak farklı görüşler ileri sürmelerine izin bilmemelik diyoruz. Herçenden önce Avrupa seçimleri ulusal mücadele değildir. Ayrıca biz Berlinguer ile bunun mücadelesinde önemli bir hatas olduğunu ve Avrupa Meclisinde mülakat olduğu kadar fazla komünist yer alması için her gayretin gösterilmesi konusunda görüş birliği içindeyiz. Seçimler bitince de mücadele emekçilerle birlikte sürer."

Federal Almanya Komünist Partisi (DKP)'nin yayımladığı Avrupa seçimleri ile ilgili programdaki şu sözlerde ise bu mücadelenin genel hatları belirtilmektedir: "Avrupa'da işbirliği'nin hedefi 'barışa hizmet etmek, emekçilere toplumsal ve demokratik hakları sağlamak, tekelci, silah fabrikatörlerine, Ortak Pazar ülkelerinin emekçi halkının gelecekteki serbestçe çizmesini izin vermemek... F. Almanya'nın politik, ekonomik, askeri hegemonya emellerine karşı çıkmak... ve Amerikan emperyalizminin ekonomik ve askeri dayatmalarına karşı Ortak Pazar ülkelerinin ulusal çıkarlarını savunmaktır."

Brezilya: DEMOKRASİ YOLUNDA ADIMLAR VE SOSYAL DEMOKRASİ

Brezilya'da geçtiğimiz Kasım ayında yapılan seçimlerin resmi kesin sonuçları henüz açıklanmadı. Ancak seçime katılmasına izin verilen iki partiden tüm demokratik güçlerin desteklediği Brezilya Demokratik Hareketi MDP'nin kazandığı bağış, alınan oylar seçim sistemi nedeniyle parlamentoya tam yansımamaları birlikte, önemli demokratik açılımlara olanak tanıyan koşullar yarattı.

MDP asker diktatörlerin de açıkça destekledikleri sağcı ARENA partisinin senato seçimlerinde 4,5 milyon daha fazla oy toplamasına rağmen 7 senatör daha az temsilci çıkarttı. Mecliste ise yine daha az oy almış olan sağcı partinin 230 temsilcisine karşılık MDP 190 sandalye kazandı.

Sandalyelerin bu haksız dağılımına rağmen sonuçta politik tutukluların önemli bir kısmı serbest bırakıldı, işkence ve politik cinayetler büyük ölçüde geriledi. Basın ve düşünce özgürlüğü yolunda gelişmeler gerçekleşmekte. Anayasanın özgürlüklerin ayakları altına alınmasına açık kapı bırakılan 5. maddeyi yürürlükten kaldırıyor. Kuşaca topluma en geniş kesimlerinde desteklenen kitlesel bir mücadele sonucunda ulusal gelişmeler yep alma durumunda.

Kosullarıyla, bu demokratik gelişmeler karşısında F. Alman Sosyal Demokrat Partisinin yönlenirdiği Sosyalist Enternasyonal Brezilya'da da faaliyetlerini sürdürüyor. İlişkileri yürütmeyi Portekizli Mario Soares üstlenmiş durumda. Soares'in girişimleriyle Brezilya sosyal demokratlarının sol kanadı güçlenen MDB'den ayrılarak yeni bir parti kurma hazırlıklarında olduğu izlenmektedir. Bu partinin ARENA partinden kopacak liberal bir kanatla bir ortaklık kurarak hükümeti devralmaya hazırlandığı gözlenmektedir.

YURYOYUS

Sahibi: Yuryoyus Yayıncılık Ltd.St. adına NİHAT SARGIN • Genel Yayın Yönetmeni: Zeki KILIC • Yazı İşleri Müdürü: Neşet KOCA-BİYOĞLU • Teknik Sekreter: Bülent ARTAMLI • Yönetim: Konur sok. 15/8 Kızılay-ANKARA Tel: 17 45 81 • İstanbul Bürosu: Piyerloti Cad. 21/1 Cemberlitası-İSTANBUL Tel: 26 35 67 • Avrupa Temsilcisi: CODIFF 13/2 Square Wiser-1040 Bruxelles - BELGIKA Tel: 230 34 72 • İlan Arka Kapak sayfa beyaz 18.000.TL., İc sayfalar sütun santimî 80.TL. Yayın İlanları % 50 indirimlidir. • Baskı: Daily News Web Offset Tesisleri • Kapak: Uğur OKMAN

• Abone koşulları: Yıllık 300.TL., Altı aylık 150.TL. • AVRUPA: Altı aylık 375.TL. (30 DM), Yıllık 750.TL. (60 DM) • AMERİKA: Altı aylık 500.TL., Yıllık 1000.TL. • AVUSTRALYA - JAPONYA: Altı aylık 600.TL., Yıllık 1200.TL.

• Ödeme Adresi: TÜRKİYE: YURYOYUS DERGİSİ POSTA ÇEKİ 100234 • AVRUPA: CODIFF POSTA ÇEKİ: 000-1164657 BRUXELLES - BELGIKA

NEREYE PAYIDAR

YAVUZ UNAL

Bir Maarif Nazırı "şu mektepler olmasa maarif ne güzel idare edilirdi" demiş. Böylece, aynı zamanda, zaptiye kafasını da çok iyi anlatmış. O yüzden de söylediği sözler bugüne dek unutulmamış. Geldik günümüze; bazıları için bu maarif nazırının "mektepleri" günümüzün demokratik hak ve özgürlükleri olmuş. Kim icad ettiyse bunları, bela etmiş başlarına. Ne olurdu yani, herkes uslu uslu otursaydı yerinde. Fikir özgürlüğüymüş, sendikaymış, derneklermiş. Hele de şu sosyalistler olmasaydı ne güzel yönetilirdi toplum. Madem ki olan olmuş, şimdi yapılacak iş; kapatırsın hepsini, atarsın yöneticilerini içeriye, karşı çıkan olursa, onun da gözünün yaşına bakmazsın; bak o zaman nasıl tıkrında gidiyor işler.

Maarif Nazırının günümüze kadar ulaştırdığı bir anlayış, bir uygulama ve bir dramdır bu. Günümüzde itibarlı temsilcileri vardır bu anlayışın. Ve maalesef hâlâ kimi çevrelerde egemen bir anlayıştır.

Emirlerle, yasaklarla toplum yönetilebilseydi, bunun en iyisini Şahlar Şahı yapardı. Ama beceremedi, şimdi de gidecek ülke bulamıyor. Toplumlari yönetenler, yönetmeye hazırlananlar ya da yönetimde rol alanlar bilmelidirler ki, her toplumun durmadan ileriye doğru gelişen bir iç dinamiği vardır. Toplum yönetimindeki marifet de bu iç dinamığa uygun bir politik perspektife sahip olmaktır. Yoksa tutulan yol, her geçen gün yeni çıkmazlara saplanır. Toplumun gelişen iç dinamiği mutlaka kendi hükmünü icra eder. Ama, yumuşak kopuşlar, yerini şiddetli patlamalara bırakır.

Bir de tarih var. Öyle bir tarih ki, hiç acıması yok. Hem de günümüzde tarih hükmünü, daha olayların "kahramanları" yaşarken veriyor. 12 Mart döneminin görkemli devlet yöneticilerini, muhtıracılarını düşünmek gerek, ne yapıyorlar acaba? Nerelerdeler, kendileri hakkında tarih ne hüküm vermiştir?

Sözümüz şu ki, Türkiye ekonomisi büyük bir bunalım içindedir. Döviz yokuşundan fabrikalar kapanmak üzere. Döviz bulabilmek için tarım ürünleri 'Duyun-i Umumiye' örneği yabancı bankalara ipotek ediliyor. İşsizlik, pahalılık, yokluk yoksulluk gün be gün artıyor. Buna karşı ne yapıyor siyasi iktidar? Parlamendadaki muhalefet partilerinin çözüm önerileri ne? Şimdilik elbirliğiyle sıkıyönetim bulundu çözüm diye.

Sıkıyönetim döviz bulur mu? Emir verip fabrikaları çalıştırabilir mi? Dış pazar bulabilir mi? Tarım ürünlerini ipotekten kurtarabilir mi? Hiç birisini yapamaz. Ama hiç değilse bir süre bu sorunların emekçi halka yansıyan yönlerini öneler.

İlan edilmiş gerekçesi ise, Kahramanmaraş olayları ile doruk noktasına ulaşan faşist terör, cinayet ve katliamları önlemek, sorumlularını bulup yargılamak ve hak ettikleri cezaya çarptırarak yinelenmesine karşı önlemler almaktır. Önceki hafta Türkiye İşçi Partisi Merkez Yönetim Kurulu (MYK) bir bildiri yayınladı. Bu bildiride son derece önemli bazı saptamalar ve eleştiriler yapıldı. Örneğin, "Kahramanmaraş olayları sonucu, sıkıştırılan hükümet tarafından ilan edilen sıkıyönetim, bugüne kadar yaptığı uygulamalarla ilan edilmiş gerekçesi yönünde hiç bir girişimde bulunmamıştır. Faşist odakların üstüne gidilmemiştir." dendi.

Sıkıyönetimin Anayasal dayanağı olduğuna kuşku yok. Ama tüm Anayasa dayalı kurumlar gibi, yaptığı uygulamaların eleştirilebileceğine de kuşku yok. Tabii Anayasal bir kurum olarak ele alındığı takdirde. Buna, sıkıyönetime gerek olmadığına ve dolayısıyla kaldırılması gerektiğine ilişkin eleştiriler de dahil.

Şimdi gelelim sıkıyönetim uygulamalarına; bugüne kadar yaptığı uygulamaların en başta geleni, bazı yayın organlarını kapatıp, sorumlularını tutuklamak olmuştur. Bu tutumun nerelere kadar uzanabileceğini kestirmek hiç de güç değildir. Ve bu tür uygulamalarla, sıkıyönetimin ilan edilmiş gerekçesini bağdaştırmak ise hiç olanaklı değildir. Ne var ki çeçeği burnunda İçişleri Bakanının "suç ve suçlu diyalektiği" üzerine verdiği söylev dikkate alınırsa, hükümet, isteyip de "demokratik" görünümünü kurtarabilmek için yapamadığını, sıkıyönetime mi yapıyor diye bir sorunun da hemen akla geldiğini hatırlatalım. Nitekim TLP Merkez Yönetim Kurulu, yayınladığı bildiride, "bugüne dek sıkıyönetim bölgelerinde yapılan uygulamalar, ilan edilmiş gerekçesini bir yana bırakarak demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlamak olmuştur" diyor.

Aradan geçen bir hafta süre içinde bu kısıtlamalar daha da artmış, kapatılan yayınlara yenileri eklenmiştir. Ne var ki hâlâ tek tek bazı cinayet sanıklarının yakalanmasının ötesinde, eli kana bulanmış, faşist odakların üstüne gidilmemiştir.

Sırası gelmişken bir konuyu daha hatırlatmak ve sormak gerek. Kuruluşları yasayla saptanmış meslek odalarının bilimsel çalışmalarından olan "panel" yapılması bile yasaklanmıştır. Ne var ki, aynı statüdeki, işadamları derneği, borsalar, sanayi odaları vb. bu tür faaliyetleri rahatlıkla yapabilmek-

tedirler. Aradaki fark, öncekilerin demokratik hak ve özgürlüklerden yana, ikinci sıradakilerin ise düzenin egemenleri olmasından başka ne olabilir?

Sıkıyönetimin yasal varlığı ilan edilmiş gerekçesiyle sınırlanmıştır. Kendisine tanınan olağanüstü yetkiler ise, ilan edilmiş gerekçesine bağlıdır. Bu gerekçeye dayanarak 'sıkı'lığını yerine getirmek durumundadır. Bireysel terör eylemlerine karşı ilerici yayın organlarının kapatılmasının sıkıyönetimin ilan edilmiş gerekçesiyle bağdaştırmak nasıl olanaklıdır bilinmez.

Sıkıyönetimin yasal konumu, ilan edilmiş gerekçesine bağlı olarak, faşist katliam ve terör eylemlerinin arkasındaki güç ve örgütleri ortaya çıkarmak, bu örgütleri dağıtmak ve sorumlularını cezalandırmaktır.

Bu konuda Türkiye İşçi Partisi Merkez Yönetim Kurulu bildirisindeki saptama şöyledir: "Sıkıyönetim bölgelerinde bugün görünüşte sükunet vardır. Ne var ki bu geçicidir. Çünkü faşist odaklar sıkıyönetim bölgeleri içinde saldırılarını durdurarak mevzilerine çekilmişlerdir. Militanlarını sıkıyönetim bölgeleri dışına kaydırmışlar, yeni provokasyonlar ve katliamlar düzenlemek için hazırlıklara başlamışlardır." Bu illerin nereleri olduğunu bilmek ise hiç de zor değildir. Faşist saldırıları yöneten odakların sıkıyönetim önerdikleri yeni iller ile, saldırı ve cinayetlerin yoğunlaştığı iller üst üste çakışmaktadır. Sıkıyönetim, ilan edilmiş gerekçesine dayalı olarak bu illerdeki suçlulara ve suç odaklarına da el atabilir. Ama bu konuda da bir girişim bugüne dek görülmemiştir.

Anayasa sıkıyönetimi geçici olarak başvurulacak bir tedbir olarak düşünülmüştür. Bu nedenle de iki aylık bir süre için ilan edilebileceği hükmünü koymuştur. Bu sürenin uzatılabilmesi ise esas olarak bu iki aylık süre içinde, ilan edilmiş gerekçesine bağlı olarak arta kalan görevlerini bitirebilmesi amacıyla yöneliktir. Yoksa sürgit uzayan bir yönetim biçimi olarak değil. Bu açıdan da ilan edilmişinden bu yana sıkıyönetim uygulamaları için TLP Merkez Yönetim Kurulu'nun "sıkıyönetim yasal dayanağını yitirme konumuna gelmiştir" saptaması büyük önem taşıyor.

Demokratik parlamenter düzenin temel dayanağı kamu denetimidir. Siyasi iktidarlar yaptıklarıyla ve yapamadıklarıyla kamuya karşı hesap verirler. Bu anlamda sıkıyönetim uygulamalarından bugünkü hükümet ve onun politik örgütü olan CHP sorumludur. Ve görünen o ki, sıkıyönetim bölgelerindeki faşist odakların geri çekilmesiyle bugüne dek sürdürdükleri eylemleri de, gerici güçlerle birlikte CHP politik tartışma dışına çekecek ve TLP MYK bildirisinde ifade edildiği gibi "Başta MHP ve yandaş durumundaki faşist örgütlerin suçları örtülüp unutturularak aklanması süreci" geliştirilecektir.

Bu saptama, faşist örgütlerin üstüne gidilmemesiyle uyumlu bir tutumdur. Böylece kamuoyunda gitgide büyük tepkiler uyandıran ve gerilemeye başlayan faşist harekete yeni bir soluk aldırılacaktır. Buna, sıkıyönetim yasaklarına uyulmadığı vb. gerekçelerle demokratik güç ve örgütlerin ve yayın organlarının faaliyetlerinden alıkonulması da eklenince, İçişleri Bakanı'nın "suç ve suçlu diyalektiği" üzerindeki söylevi de yerli yerine oturmaktadır.

Türkiye, dünyanın dışında bir ülke değil, o kadar değil ki kapitalizmin giderek kronik hale gelen bunalımı daha da derinden yaşıyor. Bunalıma karşı kimilerinin çözüm diye başvurdukları dikta rejimlerinin tutunamadığı yakın komşumuz İran'dan ve kimi ülkelerdeki faşist yönetimlerin birbiri ardına devrilmesine kadar tümünden alınacak yeni dersler var. Sıkıyönetim ordunun yardımı çağırılmasının ise, geçerliğini büsbütün yitiren bir yöntem olduğu bugün çok daha iyi görülüyor. Çünkü ordunun görevi politik mücadeleye yön vermek değildir. Orduyu politik göreve çağıranların karanlık hesaplarına boyun eğmek ise, kaçınılmaz olarak orduyu kendi halkıyla karşı karşıya getirdiği yaşanan acı deneylerle biliniyor.

Bu gidişin sonu ne olursa olsun kamuoyuna ve tarihe karşı tüm yapılanların hesabını CHP verecektir. Ülkeyi düze çıkarmak mümkündür, ama bu politikayla değil. CHP ve onun hükümeti seçmek zorundadır: Ya bugünkü emperyalist güçlerle ve büyük sermayeyle uyuşan ve onları çıkarlarından yana tavrı alan tutumuna devam edecektir; ya da oy aldığı ve söz verdiği emekçi halka yüzünü dönerek onlardan yana bir politik tercih yapacaktır. Elbette kolay değildir bu. Ama bir yıldır tuttuğu yolun da kolay olmadığı içine saptandığı açmazdan beliidir.

CHP'ye karşı eleştirimizi bir kere daha yinelerken AST oyuncuları ve Timur Selçuk gibi soralım: "Nereye Payidar, nereye? Çıkamaz bu yolun bir yere." Tüm demokratik güçlere de TLP MYK bildirisinin son bölümünü bir kere daha hatırlatalım: "Gün dayanışma günüdür. Tüm demokratik güç ve kişiler saflarını daha da sıkılaştırmalı, emperyalizme ve faşizme karşı mücadeledeki kararlılıklarını göstermelidirler."

"Partimiz, Türkiye İşçi Partisi böyle bir mücadele anlayışı ve kararlılığı içinde, her hal ve şartta görev başındadır."

demokratik
güçleri göreve
çağırıyoruz!..

ANTI-DEMOKRATİK HESABINI HÜKÜMET

Sıkıyönetim uygulamasının gelişme doğrultusu bakımından geçtiğimiz hafta önemli gelişmelere tanık olundu. Çeşitli sıkıyönetim komutanlıklarının birbirini izleyen ve önceleri kapsanı sınırlı gözükten dergi ve yayın yasaklama kararları, geçen Çarşamba günü İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın bir bildirisiyle çok geniş kapsamlı bir boyuta ulaştı.

Bu uygulamalar, sıkıyönetim amacı ve uygulanma doğrultusu konusunda günün en önemli konusuna haline getirdi. 13 ilde sıkıyönetim ilanından bu yana Türkiye İşçi Partisi ve bu arada Yürüyüş dergisi, sıkıyönetimin resmi ilan edilmiş gerekçesine dikkati çekmiş, sıkıyönetim uygulamasının bu ilan edilmiş gerekçesi sınırları içinde tutulması, demokratik güçler ve kuruluşların hedef almasının önlenmesi ve sıkıyönetimin bu anlamdaki uygulamalarının da tüm sorumluluğunun hükümete ait olacağı doğrultusunda bir tutumu sürdürmüştü. Son uygulamalar bu tutumun ne kadar gerçeklere ve ülkedeki somut koşullara uygun olduğunu ortaya koydu.

DEMOKRATİK GÜÇLERİ HEDEF GÖSTERMEK

Son uygulamaların kapsamlı bir biçimde sol yayın yaşamı üzerindeki yasaklamalar biçimini alması iki açıdan önem taşıyor. Birincisi, sıkıyönetim uygulamalarına genel olarak demokratik kuruluş ve güçlerin hedef seçilmesi; ikincisi de özel olarak

düşünce ve basın-yayın özgürlüğünün hedef alınması.

Son uygulamalar, her şeyden önce sıkıyönetim uygulamalarının demokratik güç ve kuruluşlara çevrilmesi, sıkıyönetimin Türkiye'de demokratik hak ve özgürlüklerin daha da kısıtlanması ve baskı altına alınmasının bir aracı haline getirilmesi plan ve talepleriyle aynı doğrultuda yer almaktadır. Bilindiği gibi sıkıyönetim ilanından hemen sonra, faşist örgütler ve odaklar, böylece bir yönlendirmeye zemin hazırlayacak biçimde, eylemlerini sıkıyönetim olınayan bölgelere kaydırma, sıkıyönetimi demokratik güçlerle karşı karşıya bırakmaya yönelik bir taktik izlemeye başlamıştı. Şimdi tanık olunan gelişmeler bu taktiğin amacıyla çıkışmaktadır.

CHP DÜŞÜNCE SUÇUNU KABUL ETMİŞTİR

İkinci olarak, son uygulamalar, doğrudan doğruya demokratik hak ve özgürlükleri, bu arada düşünce ve basın-yayın özgürlüğünü sıkıyönetime hedef seçme anlamını taşımaktadır. Bu uygulama, Türkiye'de "terörizmin ve anarşinin kaynağının Anayasa'da dile getirilen demokratik hak ve özgürlükler olduğu, anarşinin ve terörizmin silinmesi için bu hak ve özgürlüklerin en azından daha da kısıtlanması gerektiği yönündeki görüşün onaylanması demektir.

Sıkıyönetimin ilanı, "şiddet eylemlerinin yaygın bir niteliğe bürünmesi" gerekçesine dayanmaktadır. Sıkıyönetim uygulamasının çerçevesi bu duruma son vermek, bu duruma neden olan koşulları ortadan kaldırma çabasıdır. Oysa gözle görülen, yıllardır faşist teröre gerekçe hazırlayıp faşist örgütlere şemsiye tutan yayın organlarının aynı işlevi bugün de rahatça sür-

Geçtiğimiz hafta sıkıyönetim uygulamalarında yeni ve önemli olgulara tanık oldu. Bunlar arasında çeşitli illerde bir dizi yaygın yasaklanması dikkati çekiyordu. Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Perşembe günü verdiği bir demeçle bu konuda görüş ve değerlendirmelerini açıkladı. Boran şöyle dedi:

"Günler geçtikçe Sayın Ecevit'in, hükümetinin ve partisinin ne denli 'özgürlükçü çoğulcu demokrasi'den yana oldukları bir bir ortaya çıkıyor. Bir yandan sıkıyönetimin uygulamalarıyla, öte yandan Meclislerden geçirilmeye hazırlanan seçim yasası ile siyasal düşünce ve örgütlenme özgürlüğü üstüste baltalanmaya kalkılıyor.

"Sıkıyönetim uygulamala-

Boran :

Amaç sol düşünceyi yasaklamak

ında çeşitli süreklili yayımları toplatma, yasaklama eylemleri başladı. Bu yasaklamaların nereye kadar genişleyeceğini tahmin etmek de güç değil. Amaç, sol yayınları ve bu yolla sol düşünceyi yasaklamak. Bir düşüncenin yayılmasının yasaklamalarla önlenemeyeceği bir yana, sıkıyönetim komutanlıkları, bu tür yasaklamalara gerçekte yetkili de de-

ğildir. 12 Mart döneminin sıkıyönetim yasası son derece antidemokratiktir, sıkıyönetim komutanlıklarına geniş yetkiler tanır; ama bu yetkiler gelişigüzel, keyfi (arbitrer) biçimde kullanılmaz. Sıkıyönetim, ilan nedeni, gerekçesi ile bağlıdır. Sıkıyönetim, bilindiği gibi, özgün olarak Kahramanmaraş olayları, genel olarak yaygın şiddet eylemleri nedeniyle ilan edilmiştir. Bunlara ilişkin suç unsuru taşıyan yayınlar ve örgütlenmelerde sıkıyönetim yetkisini kullanabilir ancak. Topyekün dernek faaliyetlerinin ve ötedenberi yayımlanmış süreli dergi ve gazetelerin yasaklanması bu çok geniş kapsamlı ve antidemokratik sıkıyönetim yasası uyarınca dahi hukuka aykırıdır."

masının çerçevesi bu duruma son vermek, bu duruma neden olan koşulları ortadan kaldırma çabasıdır. Oysa gözle görülen, yıllardır faşist teröre gerekçe hazırlayıp faşist örgütlere şemsiye tutan yayın organlarının aynı işlevi bugün de rahatça sür-

dürme olanağını bulabildikleri dir.

Bu durumdaki sıkıyönetimin basın yayın yaşamına ilişkin uygulamalarının, ilan gerekçesiyle çizilen sınırlarla ilişkisi olmaksızın, özellikle "sol" yayın organlarına yönelik olması, ancak sıkıyöneti-

min ilan gerekçesi dışındaki faktörlere bağlanabilir.

Bir kere daha vurgulayalım: Bugün ülkemizde, görünüşte tek olmasına karşın, gerçekte iki iktidar odağı vardır. Biri resmi, o anlamda "yasal" iktidar odağı durumundaki hükümet, diğeri ise

TÜRKİYE'DE YÜRÜYÜŞ

HÜKÜMET KENDİ KAZDIĞI KUYUNUN EŞİĞİNDE

TİP
her hal
ve
şartta
görev
başında

Türkiye İşçi Partisi Merkez Haberalma, Propaganda ve Basın Bürosu, Parti'nin bir dizi açıklamalarını içeren bir kitapçık yayınladı. Kitapçıkta Parti Genel Merkezinin 13 ilde sıkıyönetim ilan edilmesini izleyen dönemde yaptığı açıklamalar ve yayınları bir arada sunuldu.

Bu açıklamalardan birincisi 26 Aralık günü olağanüstü toplanan TİP Başkanlık Kurulu'nun demokratik hak ve özgürlüklere sahip çıkılması çağrısını içeren bildiriydi. Bunu izleyen günlerde TİP Genel Sekreteri Nihat Sargun'un Yürüyüş Dergisinde "Yeni Görevlerin Eşiğinde" başlıklı bir başyazısı yayınlanmıştı. Daha sonra 7 Ocak'ta Parti'nin 8. İl Temsilcileri Toplantısı Ankara'da yapılmış ve Genel Başkan Boran burada bir açış konuşması yapmıştı. Son olarak TİP Merkez Yönetim Kurulu 13-14 Ocak tarihlerinde toplanarak ülkedeki son politik gelişmeleri değerlendirmiş ve bir bildiri yayınlamıştı.

Parti Genel Merkezi tarafından yayınlanan kitapçık, Parti'nin yukarıda sıralanan açıklamalarına yer veriyor. Kitapçığın kapağı, "Her Hal ve Şartta Görev Başında" başlığını taşıyor.

Sıkıyönetim uygulamasına geçişin Türkiye'de politik ortamın gidip doğrultusunda da bazı sonuçlar yaratacağı Yürüyüş'ün bundan önceki sayılarında dile getirilmişti. Bunlardan en önemlisi, "artık asıl ülke sorunlarıyla ilgilenen vakit bulduk" gerekçesiyle, emperyalizmle ve büyük burjuvaziyle sürdürülen pazarlıkların olgunlaşmasında adımlar atılması olacaktı. Bir diğeri ise, sıkıyönetim ilanıyla birlikte Ecevit hükümetini kendisine karşı iyice savunmasız hale getirmiş olan büyük sermaye çevrelerinin, hükümeti yeni kombinezonlar için yönlendirme yönündeki girişimleri olacaktı.

Gerici parti ve güçlerin bu ortamla ilgili önemli tasarımlarından biri de, hükümetin başarısızlığını CHP'li ya da tamamen CHP'siz yeni bir hükümet biçiminin propagandası için daha etkin olarak kullanabilmektir.

SIKIYONETİM ORNEK OLMALI

Gerici partilerin hesabı şuydu: Sıkıyönetimle hükümet arasındaki ilişkileri gerginleştirerek bunu hükümetin devrilmesi için değerlendirmek sonuna kadar mümkün olmasa bile, sıkıyönetim ortamı başka hükümet biçimlerinin zemininin hazırlanması için kullanılabilirdi. Sıkıyönetim "saşılık" alanında bekleneni gerçekleştirmiş olacaktı ve ara-

tıkken diğer sorunlarında da benzeri bir "huzur" bekleyişinin yaygınlaşmasına yardımcı olacaktı. Ecevit hükümeti bu sorunlarda da başarısız bir grafik çizdiğine göre, bunların çözümü de bugünkü hükümetin dışında aranacaktı.

"GENİŞ TABANLILAR"

Bugünkü hükümete alternatif arayışların ileriye dönük perspektifleri çeşitli. Bunlar, MHP'ce desteklenen bir AP azınlık hükümetinden, parlamentodaki tüm partilerin temsil edildiği bir "milli koalisyon" kadar geniş bir çerçeveyi kapsıyordu. Fakat bunlar arasında en çok tartışılan olan "galip" olasılık, CHP ile AP'nin ortak hükümeti idi. Kaldı ki örneğin bir "milli koalisyon" fikrinin de ağırlık merkezi, böyle bir hükümette iki "büyük parti"nin işbirliğinin sağlanması istemiydi.

Üstelik bu öneri AP'nin para-

lelinde sayılan ve sözü dinlenen büyük basın organları tarafından da tasvip görüyordu. Örneğin Tercüman, böyle bir hükümet formülünü olasılık dışı bırakmak şöyle düşünür, bunun ülke için tek çözüm yolu olduğunu öne sürcek kadar ileriye gidiyordu. "unun anlamı, bir CHP-AP işbirliğini özleyen çevrelere, AP'nin de böyle bir öneriye karşı direnişinin sanıldığı kadar "kati" olmayacağı, Demirel'i ikna edecek unsurların o çevrelerde bulduğu mesajın verilmesiydi.

KİMİN BAŞARISI?

Geçtiğimiz günler, sıkıyönetim ortamının ve sonuçlarının, CHP'ye ve hükümete yeni bir hükümet alternatifinin dayatılması yolundaki girişimlerin atışına tanık oldu. Görünüşte de olsa ülkedeki terörizm dalgasında bir durulma gözlenmeye başlanmış, üstelik sıkıyönetim uygulamasına karşı gerici partilerden önceleri kaynaklanan bazı endi-

UYGULAMALARIN VERMEK ZORUNDADIR

Yürüyüş Genel Yayın Yönetmeni Zeki Kılıç: "DEMOKRATİK HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE EL UZATILAMAZ"

Dergimiz Genel Yayın Yönetmeni Zeki Kılıç son sıkıyönetim uygulamaları karşısında Başbakan Bülent Ecevit'e ve çeşitli demokratik kuruluşlara birer telgraf çekti. Zeki Kılıç Başbakan Bülent Ecevit'e çektiği telgrafa son sıkıyönetim uygulamalarının bukuka aykırı olduğunu belirterek bu ve benzeri uygulamaların sorumluluğunun Başbakan'a ait olduğunu hatırlattı. Genel Yayın Yönetmenimizin Başbakan Bülent Ecevit'e göndermiş olduğu telgraf şöyle:

"Yasalarda yerli olmakla birlikte, işlevi ve özü bakımından demokratik olmayan bir uygulama olan sıkıyönetim, ubüne kadar ki uygulamalarında, özellikle yayınlara yönelik son uygulamasında solu susturmak amacıyla olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Bilineceği gibi faşizmin dünyadaki uygulaması biçimi, bu arada Hitler faşizmi de, yaptığı her işe "yasal" bir dayanak bulmuştur. Toplumun demokratikleşme düzeyini gözardı ederek, 'iki dudağı arasında çıkan bersey geçirdi' anlamındaki bu 'yasallıktan' söz etmek, faşizmi özyölen, onu getirmek için sürekli çaba gösteren faşist odağın ekmeğine yağ sürmekten öte bir anlam taşımaz.

İki dudağı arasında çıkan her sözcük yasa hükümlerinde 'yasal' bir formül bulana bile, ağızlarından çıkacak her sözcükten açtıkları ki Hükümet sorumludur. Hükümet, olan ve olabilecek tüm uygulamaların sorumlusudur.

Öte yandan, bildiği gibi sıkıyönetimin ilan gerekçesi özgün olarak Kahramanmaraş olayları, genel olarak da yaygın şiddet eylemleri olarak gösterilmiştir. Oysa uygulamaların yönü, sıkıyönetime yasal day-

nak olarak gösterilen şiddet eylemleri yerine sürekli olarak yayınlanan yaym organlarıyla, demokratik örgütlerin faaliyetlerine çevrilmiştir. Bu uygulama çok geniş kapsamlı ve anti-demokratik sıkıyönetim yasası uyarınca dahi hukuka aykırıdır.

Açıktır ki tarihin acı derinlerini yeniden yaşamak gibi bir niyetimiz olmamak zorundadır. B- gerçekten hareketle, toplumu demokratikleştirmek talep ve vaadiyle Hükümet'te bulunduğunuz hatırlatır, demokratik hak ve özgürlüklerimizi korumak, kullanmak ve geliştirmek görevimizi bir an bile gündemden çıkarmayacağımızı bir kez daha belirtiriz."

Genel Yayın Yönetmenimizin demokratik kuruluşlara göndermiş olduğu yazı ise şu sözlerle son buluyor. "Son uygulamalar karşısında Hükümet'in demokrat, ilerici, ve sosyalist güçlerin suskunluğu faşist güçlere özedikleri ortamı sağlayacaktır.

Toplumu demokratikleştirmek talep ve vaadiyle Hükümet olan CHP'ye ve Genel Başkanı Sayın Ecevit'e sorumluluklarını hatırlatmaktan öte bir çabıyla, demokratik hak ve özgürlüklerimizi korumak, kullanmak ve geliştirmek ivedi bir görev olarak tüm demokratları, ilerici ve sosyalistleri beklemektedir. Tarihın acı derinlerini yeniden almak gibi bir niyetimiz yoksa, sessiz kalmamak durumunda olduğumuz açıktır.

Demokratik hak ve özgürlüklere yönelik ve yönelen tehdit ve tehlikeler karşısında gereken tepkiyi göstereceğimize olan inancımızla, demokratik güçlerin iş ve eylem bütüğü yolunda dergimize düşen görevleri yerine getirmeye hazır olduğumuzu bu vesile ile yeniden belirtiriz."

uzun yıllardır sistemli biçimde inşa edilen gizli, örtülü faşist iktidar odağı. Sıkıyönetimin ilanı birlikte bu iki iktidar odağı arasındaki hesaplaşmada da kritik ve belirleyici bir döneme girilmiştir. Faşist iktidar odağının resmi iktidar odağını bütü-

nüyle ortadan kaldırma hesaplarının bir yönü, onu sıkıyönetim uygulamalarıyla karşı karşıya getirip düşürülebileceği bir ortamı hazırlamak hesabı ise, diğer yönü de, demokratik hak ve özgürlüklerin ve demokratik güçlerin başına alına alındığı bir ortamda

ağırlığını iyice artırmak ve bugünkü hükümeti fiilen hiçbir varlık gerektirmediği bir konuma düşürmektir.

Ötedenberi ısrarla vurgulandığı gibi, sıkıyönetimin de bütün uygulamalarının sorumluluğu hü-

kümete aittir. Bu saptama, hem hükümetin bugünkü kritik dönemde sıkıyönetimle ilgili görevlerini belirleyen, hem de ona, faşist iktidar odağının tertipleri karşısında tuzağa düşme zorunluluğunu hatırlatan bir saptamadır. Şimdi sıkıyönetimin basın-yayın alanındaki uygulamalarının sorumluluğu da hükümete aittir. Bu uygulamalar hükümetin uygulamaları sayılmak durumundadır. Bu uygulamaların hesabını vermek de, sıkıyönetim ilan gerekçesinin dışına düşen bu uygulamaların gereken biçimde düzeltilmek de, hükümetin omuzlanmalıdır.

Hükümetin bu uygulamalar karşısındaki sessizliğinden ve çaresiz gözükme çabalarından anlaşıldığına göre, hükümet bu uygulamaları kendi insiyatifi dışında gösterme eğilimindedir. Böyle bir varsayımın hükümet tarafından kabul edilmesi, hükümetin iktidar olmaktan fiilen vazgeçmesi anlamına gelecektir. O halde hükümet ülkede iktidarı fiilen resmi olmayan, örtülü bir iktidar odağına teslim etmiş olacaktır. Eğer hükümet hâlâ iktidar olma iddiasında ise, ki sadece bu iddiada olmak değil bunun gerçekleşmesini sağlamak zorundadır, o zaman bu uygulamaların hesabını da o vermek durumundadır. Bu ise herhalde mümkün değildir.

Hertürlü anti demokratik uygulama, karşısında, tüm demokratik güçleri ve onların kararlı birliğini bulmalıdır. Anti-demokratik ve faşist eğilimlere karşı güç ve eylem birliği görevi bu-

günkü durumda eskimiş, tarihe kanmış değildir. Tam tersine ivediliği ve güncelliği her zamanından daha fazladır. Demokratik güçlerin iş ve eylem birliği alanında, bugüne kadar bilinen nedenlerle atlamayan adımlar ve düşülen hatalar, bu görevin yerine getirilmesi için artık vaktin çoktan geçmiş olduğu sonucuna doğurmalıdır. Yapılacak iş, bu alandaki eksikliklerin nedenlerini bugünden tezi yok bulup çıkıp düzeltmek ve günün koşullarına uygun yöntemlerle bu görevi gerçekleştirmektir.

Yoğunlaşan anti-demokratik uygulamalara karşı "ben başımın çaresine bakam" anlayışıyla tek tek paçayı kurtarma çabasına kapılmak, demokratik kişi ve kuruluşların, bir daha hesabını veremeyecekleri bir sorumluluğun altına girmeleri demek olacaktır. Anti-demokratik uygulamaların sadece anti-komünist bir çerçevede kalacağı avuntusuyla kendini sıyırmaya kalkışmak, faşizmin tüm halka karşı yüzü karşında yarı teslim olma sonucuna doğurabilecektir.

Şimdi görev, telaşa da karamsarlığa da kapılmadan, tutarlı ve kararlı demokratlara özgü kendine güveni ve sorumluluğu yüksek tutarak, bütün anti-demokratik uygulamaların hesabını hükümetten ısrarla ve kararlılıkla sormak, bu arada tüm demokratik güç, kişi ve kuruluşların eylem birliği yolunda somut görevleri omuzlamaktır. Bilimsel sosyalizm kalavuz edinen Yürüyüş, bu alanda da üzerine düşeni yapmak üzere görev başındadır.

şelerin üzerine su serpen gelişmeler gözlenir olmuştur. Hükümetin, yetkilerinin bir bölümünü sıkıyönetimin "devralması"ndan yararlanarak kredi darboğazına daha rahat çözüm bulma umutlarının da gerçekçi olmadığına kanıtlanı ortaya çıkması başlamıştı. Öte yandan Özyıldırım'ın İçişleri Bakanlığı'ndan ayrılmasıyla başlayan istikrar zinciri, Ecevit hükümetinin istikrar konusundaki kuşkuhanı kamuoyunda ivedi yaymaya başlamıştı.

Tercüman başyazarı Güneri Cıvaoglu'nun geçen Perşembe günü yazdığı bu zamanlamasının ipuçlarını veriyordu. Cıvaoglu'na göre sıkıyönetim ilanıyla birlikte "devlet varlığını etkinlikte ortaya koymaya" başlamıştı. Fakat bu, Ecevit hükümetinin durumunu güçlendiren değil, tam tersine zayıflatan bir gelişmeydi. Çünkü bu gelişme, Ecevit hükümetinin gereksizliğinin bir kanıtı oluyordu. Cıvaoglu, bu mesajı şöyle formüle ediyordu:

"26 Aralık, altında iktidar boşluğunun doldurulduğu tarihtir. Bülent Ecevit ve bakanları, hükümetler fakat, iktidar olmaktan çıkmışlar."

İKİLİ İKTİDAR ODAKLAŞMASI

Cıvaoglu'nun verdiği bu mesaj, Türkiye'de iktidarı ikili biçimde odaklaştığına ilişkin saptamanın, gerici güçlerin politik stratejilerini ne kadar "yerinde" değerlendirdiğini de gösteriyordu. Özellikle şöyleydi: Ecevit hükümeti gerçek ve tek iktidar odağı olmaktan çıkmıştı. Sorun, onun resmen de bu görüldü-

mü sürdürme durumuna son verilmesiydi. Sıkıyönetimle birlikte, Ecevit hükümetinin boş bıraktığı iktidarı bir bölümünü doldurulması sağlanmıştı. Şimdi bu boşluğun bütünüyle doldurulması, bunun için de yeni bir hükümet formülünün zemininin hazırlanması gerekiyordu.

Ülkedeki bu durum, Ecevit hükümetinin kendi ayaklarıyla yürüyüşe geçtiği bir noktadır. Ecevit hükümeti, gerçek iktidarı kendi elleri dışında odaklaşmasına uygun zemini kendi politikasıyla hazırlamıştı. Tıpkı sıkıyönetim planının, Ecevit hükümetinin bugüne kada: faşist terör odaklarının üzerine sünger

çekmesinin bir sonucu olduğu gibi. Şimdi Ecevit hükümeti, kendi eliyle yarattığı iktidar boşluğunun doldurulması için düzenlenmiş tertiplerin izleyicisi durumundadır. Bir bakıma Ecevit hükümeti bugün kendi kazdığı kuyunun eşiğine gelmiştir.

Ecevit hükümetinin, kendisiyle birlikte tüm demokratik hak ve özgürlükleri de faşist ya da faşizan bir rejimin kuyusuna yuvarlamasına demokratik güçler izin veremeyecektir. Bunun yolu, demokratik hak ve özgürlükleri her hal ve şarta sonuna kadar kullanmakta bir an bile tereddüt etmemektir. Ve bunda tereddüt edilmeyecektir.

demokratikleşme planı 78-82

Türkiye İşçi partisi

Yürüyüş'ün önceki sayısında kamuoyuna duyurulan "Demokratikleşme İçin Plan: 1978-1982" bir kitap halinde yayımlandı. Ek tablolarla birlikte toplam 900 sayfayı bulan "Demokratikleşme İçin Plan: 1978-1982" TİP Merkez Yürütme Kurulu tarafından kaleme alınan bir "Sunuş" yazısı da içeriyor. İki yıl aşkın süredir çalışmaları süren "Demokratikleşme İçin Plan: 1978-1982" belgesinin Türkiye'nin yalnız dışınal ve bilin yaşamında değil, aynı zamanda siyasal ortamında da önemli bir aşamayı belirlediğine inanıyoruz.

142. MADDE İÇİN

ANAYASA MAHKEMESİ'NE BAŞVURULUYOR

İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi, TCK'nın 142/1-3. maddelerinin Anayasa'ya aykırılığını saptanması amacıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasını kararlaştırdı. Karar, Ürün Dergisi, Yazı İşleri Müdürü Ahmet Taştan hakkında sözlü edilen maddelerden açılan davanın Cuma günü yapılan duruşmasında alındı.

Bilindiği gibi adı geçen davanın başlaması üzerine Taştan'ın avukatları TCK'nın bu maddelerinin Anayasa'ya aykırılığını belirtmişler, bu konuda mahkemenin Anayasa Mahkemesi'ne başvurmasını talebinde bulunmuşlardı. Savcı Çetin Yetkin de Taştan'ın avukatlarının bu görüş ve istemlerinin "ciddi" olduğu sonucuna varmış ve mahkemeden isteme uygulaması talep etmişti.

Bu gelişmeden sonra Savcı Çetin Yetkin'in bu davadan alınarak başka bir yere tayin edilmesi dikkatleri çekmişti. Davanın yeni savcısı, Yetkin'in aksine, TCK'nın ilgili maddelerinin Anayasa'ya uygunluğu görüşünü savunmuş ve Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına gerek görmediğini bildirmişti.

İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi 26 Ocak günü açıklanan kararlarıyla Taştan'ın avukatlarının iddialarının yerinde bulunduğunu belirterek Anayasa'nın 151. maddesi gereğince derya fotokopilerinin Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmek üzere ilgili taverdige teslimini uygun gördü. Mahkeme kararında "hür demokratik rejimle yönetilen ülkelerin hiçbirinde böyle maddelerin bulunmadığı" belirtildi. Ayrıca, sözlü edilen maddede dayandıkları bugüne kadar açılan çeşitli davalarda değişik uygulamaların görüldüğü, kimi birliklerin ilgili davalarda bu maddelere girdiği, kimilerinin ise girmedikleri yolunda görüş bildirildiği vurgulandı. Mahkeme, bu durumun, hukukun "kanunus suç olmaz" ilkesi açısından sorun yaratıldığına dikkati çekti.

141-142. maddeler, yasaların geçirildiğinden bu yana demokratik güçlerin mücadele gündemine değişmez biçimde girmişti. 1961-1971 döneminde Türkiye İşçi Partisi de bu maddelerin kaldırılması için ısrarlı bir mücadele sürdürmüştü. TİP 1963 yılında 141-142. maddelerin kaldırılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştu. Bu başvurunun reddedilmesi karar mahkemede maddce 1 oy farkla alınmıştı. TİP'in mücadelesi sonucu 141-142. maddelerin uygulanma alanı çok büyük ölçüde daraltılmış, bu maddelerin ülkenin bugünkü gelişme aşamasında artık hiçbir gerekçeyle dayandırılmayacağı geniş kamuoyuna kabul ettirilmişti.

Demokratik güçlerin mücadele gündemindeki yerini bugün de koruyan bu maddelerin yasal olarak da kaldırılması, ülkenin demokratik gelişmesinde önemli bir adımı simgeleyecektir.

ITT UZANTISI THOMSON ŞİRKETİNİN KAHRAMANMARAŞ KATLİAMıyla İLİŞKİSİ NE?

"— Plan, kararlaştırıldığı şeklide uygulanıyor..."

Bu sözlerin, Kahramanmaraş'taki kanlı olayların başlangıcı günlerinde, Kahramanmaraş'tan bir yabancı havayolları şirketinin Ankara bürosuna telefonla bildirdiği ortaya çıktı. Faşist organizasyonun içine, faaliyetlerini özellikle Ortadoğuda yoğunlaştıran bir havayolları şirketinin de girdiği anlaşıyor.

İçişleri Bakanı Hasan Febml Güneş, bakanlığı bütçesinin bütün kama komisyonunda görüşülmesi sırasında bir soru üzerine olayı doğruladı ve konunun, "adaletle intikal ettiği için üzerinde daha fazla açıklama yapılmayacağını" söyledi...

Olay ilginç olmakla birlikte şaşırtıcı değildi. Ama aslında olayın bugüne kadar derin bir sessizlik kabağı içinde saklı kalması daha ilginçti...

Hani o "Maflanın içlerine girer" dedektif basın?

Hani o "solcuların nefeslerini dahi dinleyen" MİT?

Ya Hükümet..?

Geniş ölçekli bir faşist saldırı ile akacak kan hesabıyla düşünülmesi planlanan hükümet ne yapıyor?

"100 kişi ölsün, bu hükümet bir gün dahi duramaz" hesabını hükümet duymuş olmalıdır. Kimler yapmıştır bu hesabı? Hangi örgütler?..

İşin içine, faaliyetlerini Ortadoğuda yoğunlaştırmış bulunan ve özellikle "Beirut" ile çok ilgili bir havayolları şirketinin karışması sıradan bir olay değildir... Evet, olayın buraya kadarki kısmı "adaletle intikal etmiş" durumdadır!...

BEYRUT'TA BİR BAŞKA SES

İlginc bir diğer rastlantı, Kahramanmaraş olaylarından yaklaşık iki ay önce "Tercüman" gazetesinin, kah Ortadoğu, kah Paris "muhabiri" diye nitelendirilen ve gazete ortaklarından Lütfi Akdoğan'ın Beyrut'ta, bir sohbetle Türkiye konusulurken ve hükümete ömür biçilirken "Durun bakalım, şunun şurasında iki ay birşey kalmı, neler olacak hep birlikte görürüz" demesi. Lütfi Akdoğan'ın biraz da alkolle karışık ilgi uyandıracak şakalar yapmış olması da mümkündür...

Ancak bir gerçek vardır ki, o da, Lütfi Akdoğan'ın belli bir oranda ortağı bulunduğu Tercü-

man gazetesinin, Ecevit hükümetinin düşmesi, ya da düşürülmesiyle pek yakından ilgili olduğudur.

MHP ve yan örgütlerinin içinde ve dışında finanse edilmesinde, patronajıyla ve yazarlarıyla roller alan, AP ile açık, berikiyle daha pek örtülü ilişkiler içine giren bu gazetenin, hükümetin düşmesini istemesi ve bunu savunması doğal karşılanabilir.

Ancak durumun "salt" bir muhalefet gazetesi politikasına dayandığı söylenebilir mi?...

"SAHİPLERİNİN SESİ"

Cumhuriyet Gazetesi yazarı Uğur Mumcu konunun bu yanına geçtiğimiz hafta ışık tuttu. Uğur Mumcu'nun 23 Ocak Salı günü ve "Sahiplerinin Sesi" başlıklı yazısının ilgili bölümlerini okumak hem öğretici, hem önemli.

ITT (Uluslararası Telefon ve Telgraf Şirketi)'nin, dünyanın en büyük çöküşlü şirketlerinden biri olduğunu, 67 ülkede yatırımları bulunan, yıllık satışı 10 milyar doları aşan bu şirketin, Şili'nin kahrman Devlet Başkanı Allende'nin devrilmesinde önemli ve etkin görevler üstlendi-

ğini hatırlatan Mumcu, bu şirketin son beş yıl içinde Türkiye, İran, Endonezya, Filipinler, Cezayir, Nijerya, İtalya ve Şili'de milyonlarca lira tutarında rüsvet dağıttığı iddiasıyla mahkemeye verildiğini de hatırlattıktan sonra şöyle devam ediyor:

"ITT şirketi, çeşitli ülkelerde çalışan alt ve yan şirketlerden oluşur. Bu alt ve yan şirketlerden birisi LMT (Le Telephone Matelique) şirkettir. Bu şirket, 1976 yılında Fransız hükümeti tarafından millileştirilmiş ve yine bu şirketler topluluğu olan "Thomson Sa" şirketine bağlanmıştır.

ITT ile Thomson arasında devir işleriyle ilgili olarak imzalanan bir protokol, LMT şirketinin ITT ile ilişkilerinin 1978 yılı sonuna kadar süreceğini öngörmektedir.

Thomson şirketler topluluğunun Türkiye temsilcisi ise (MISTAS- Mümessilik İhracat ve İthalat Şirketi)'dir. Bu şirket Ticaret Bakanlığına 24.10.1973 tarihinde kaydedilmiş olup, 7.11.1973 tarihli Ticaret Sicili gazetesinde de yayınlanmıştır.

Thomson şirketi Türkiye temsilcisi MISTAS Şirketi'nin kurucuları şu isimlerden oluşmaktadır:

Kemal Ilıcak, Ahmet Çavuşoğlu, Fuat Arpacı, Lütfi Akdoğan, Demir Hepyüz, Nafiz Ilıcak, Adil Ilıcak, Saadetin Çulcu..."

ARKA PENCERE

Uğur Mumcu'nun yurt dışı perdenin ardındaki manzara şöyle devam ediyor:

"Kemal Ilıcak, Tercüman gazetesinin sahibidir. Ahmet Çavuşoğlu, Kemal Ilıcak'ın eşi ve Tercüman Gazetesinin yazarlarından Nazlı Ilıcak'ın yakınıdır. Lütfi Akdoğan, Tercüman Gazetesinde çalışmaktadır. Nafiz ve

Adil Ilıcak'lar, Kemal Ilıcak'ın yakınıdır. Geçenlerde ölen Saadetin Çulcu da aynı gazetenin Genel Yayın eski müdürlerindendir.

"Çavuşoğlu ve Ilıcak ailelerinden oluşan MISTAS şirketi'nin temsilciliğini yaptığı Thomson Grubu'na bağlı LMT şirketi son günlerde PTT'den birkaç milyarlık bir ihale almak üzere-dir..."

PANİK VE SORULAR

Şimdi şu sorular yanıt beklemektedir:

• LMT şirketi ile PTT arasındaki milyarlık ihale ile "hükümetin ömrü" arasında ne gibi ilgi ve bağlantılar örülmüştür?

• Gene bu ihale ile ilgili olarak Ulaştırma Bakanı Güneş Öngüt ile MISTAS şirketi arasında bazı ilişkiler kurulmuş mudur?

• Ulaştırma Bakanı Öngüt'ün bu konudaki bilgi ve düşünceleri nedir?

• Tercüman gazetesinin belli bir oranda ortağı bulunan ve sorulduğunda kah Beyrut, kah Paris "muhabiri" olduğu söylenen ve diğer işlerinden fırsat buldukça bu işi de yapan Lütfi Akdoğan hakkında bir zamanlar "Arpacı" ile ilişkilerinden ötürü herhangi bir soruşturma yapılmış mıdır? Ve bu kişinin özellikle Beyrut-Paris-İstanbul hatları arasında gazete muhabirliğinden öte daha başka "yan" uğraşları var mıdır?

Şimdilik sorular bunlar. Vergi defterlerini, Almanya defterini Ortadoğu ve Paris'teki "ticari meseleleri" şimdilik bir yana bırakalım.

Ne dersiniz, "milliyetçi", "mukaddesatçı", "memleketçi" bayanlar ve baylar, ya da Ladies and Gentleman!...

Spartakus Öğrenci Birliği

"BONN VE BOZKURLARIN TERÖRÜ"

Faşist örgütlerin yurt dışındaki örgütlenmeleri ile sindirme ve terör eylemleri, Avrupa'nın Berlin ve demokratik basını tarafından uzun süredir konu ediliyordu. Spartakus Öğrenci Birliği'nin bir yayın organı "Rote Blatter" dergisi de Ocak sayısında F. Almanya'da MHP'nin ve yan örgütlerinin faaliyetine ilişkin geniş bir haber-yorum yayınladı. Alman Komünist Partisi'ne yakın (MSB) örgütünün yayın organının yazısında MHP'nin F. Almanya'nın CDU-CSU gibi gerici örgütleriyle ilişkili ve işbirliği üzerine de bilgiler yer aldı. Rote Blatter'in Michael Opperskalaki imsali bu yazısını aynen yayınıyoruz:

Türkiye'de sadece bu yıl (1978'de) — Eylül ayına kadar — 404 cinayet olayı "Bozkurtların" hesabına yazıldı. "Milliyetçi Toplumcu kutsal müddetleri" ve yurt içinde ve dışında kanlı bir iz bırakıyor. Sloganlar, "Bir

Komünist öldüren cennete gider!" 1944'de Nazilerin Gestapo'su ile "iyi ilişkili" olduğu bilinen eski Albay Türkiye'nin "Milliyetçi Hareket Partisi" (MHP) nin gençlik ve cinayet mangasıdır "Bozkurtlar".

TÜRK SOLCULARI KATLEDİLİYOR

MHP'nin ortaya çıkışı 1917'de Kuba Lefkoşe'de doğan, 1938'de Ordu'ya katılan ve subaylık kademelerinde hızla ilerleyen "Başbuğ" Türkiye'nin işiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Türkiye daha sonra Genel Kurmay'da görev almış ve 1948'den itibaren İngiliz ve Amerikan gizli istihbarat örgütleriyle işe yazar ilişkiler kurma olanağı bulabilirdiği NATO Komisyon toplantılarına katılmıştır. Bu ilişkileri bugün bile işine yaramaktadır. 1965'de, sebatı bir biçimde ve gizli istihbarat örgütlerindeki deney ve ilişkilerinden yararlanan-



"Rote Blatter" de Türkiye'li protesto gösterilerini ve faşist MHP'nin iç düzenini gösteren fotoğraf-lar yayımlandı.

rak "Milliyetçi Hareket Partisi" ne dönüştürdüğü "Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi"ne girmiştir.

Türkiye'nin MHP'ni 1974'den 1977 sonuna kadar Demirel'in sözümona "Adalet" Partisi ile birlikte "Milliyetçi Cephe" Koalisyon hükümetinde yer almıştır. Bu konumda — o dönemde başbakan yardımcısı idi — partisinin terör ağını bütün Türkiye'ye, dış ülkelere — başta Federal Almanya olmak üzere — yayılabilmek ve "Bozkurtların" cinayet tabanını ordu, polis, gizli istihbarat örgütü MİT ile devlet mekanizmasında belirleyici görevlere yerleştirebilmiştir. Türkiye'nin vurucu faşist örgütünün ilan edilen amacı şudur: Türk solcuları dağıtılabilecek ve katledilecektir!

Burjuva basını Türkiye'li Federal Almanya'daki gizli ara-

anda faşist olarak nitelendirmek kaçınılmazdır. Hayır, bu kişi "kaptutucu", en kötü ihtimalle "aşırı milliyetçi"dir.

Eski Albay'ın gerçekten ne istediğini MHP'nin baş ideologu Necdet Sevinç "Ülkücüye Notlar" adlı kitabında açıkça belirtmektedir: "(MHP'nin) amacı bir Türk'ün birkaç tel saç için bütün Dünya'yı kurban edecek Milli Devlet'i kurmaktır...", "Zayıf rublu Komünistler, ama aynı zamanda beyler ve Yahudilerin tarafından nasıl açan gibi ezilip yok edildiklerini göreceğiz." MHP'nin rüyalarını gördüğü şey Yahudilerin ve Komünistlerin "halledilmesi"dir; sonra "hiçbirinin bir hamamböceği kadar değerli olmayacaktır." ("Devlet" dergisi, Mart 1974 sayısından)

Kim bu açık ve aşırı biçimde açıklanan Nazist ideolojiye gözlerini kapatsın, kim Hitler fana-



diği Türkiye'nin engellenmeden Federal Almanya'da kışkırtma yapmasına izin verime, suçortaklığı etmiş olur!

BONN'UN SUSUŞU

Başka durumlarda süratle terörist saldırıların üzerine giden politikacılar ve "Anayasa koruyucuları" faşist Türkiye'nin nasıl Federal Almanya'yı bir cinayet alanı haline getirmeye çalıştığına sesizce izlemekte ve "Bozkurtların" Federal Almanya toprakları üzerindeki terörüne de ses çıkarmamaktadırlar.

Böylelikle Federal Almanya'da dil ya da Kuran kursları, "demekler" ya da MHP'nin yurtdışı yetkilileri tarafından yönetilen ithalat-ihracat işyerlerinden oluşan keşif bir ağ yaygınlaşmaktadır; örneğin MHP Avrupa Bürosu Yönetim Kurulu üyesi Yılmaz Asöcal'ın Köln'de bü-

Güneş, Özaydınlı'nın izinde



Daha ilk uygulamalar yeni İçişleri Bakan Güneş'in "Özaydınlı kafası"nın sadık bir izleyicisi olma yolunda olduğunu gösteriyor. Yeni Bakan Güneş'in ayağına tozuyla ilk yaptığı POL-DER'lileri "temizlemek" oldu. Önce İstanbul'da, ardından da Trabzon'da POL-DER'lilerin işlerine son verildi.

İstanbul Emniyet Müdürü tarafından işten el çekirilen POL-DER'li polislerin günahı "denge politikası adına suçsuz insanların yakalanmalarına" karşı çıkmak oldu. Böylesine bir denge politikasına karşı olduklarını ve bu koşullar altında görev yapamayacaklarını belirten polis memurları istifa etmişlerdi. Polis memurlarının istifa gerekçelerinin haklılığı ortaya çıktıktan sonra da yeni İçişleri Bakan bu memurların görevlerine geri dönmelerini istemek zorunda kalmıştı. Ama bunların ardından "denge politikası" gerici-faşist güçlerin tepkisi üzerine yeniden sahneye konuldu.

Bakan'ın ricası ile görevlerine dönenler, aynı Bakan'ın sessiz ve tasvipkar bakışları altında İstanbul Emniyet Müdürü tarafından görevden alındılar.

Ancak CHP'nin "Bakanlık" anlayışı sermayeye güvence vermek üzerine kurulmuştu ve bu kadar güvence yeterli değildi. Yeni kurbanlar bulunmıyordu. Trabzon gezisinde Hasan Fehmi Güneş bu kurbanları buluyor, POL-DER Şube Başkanının silahlı saldırıya uğramasından sonra kendisinden can güvenliklerinin sağlanmasını isteyen 13 POL-DER'li polisi "disiplinsizlik" gerekçesiyle açığa alıyordu.

Hasan Fehmi Güneş'e göre, örneğin kendisinin görevi dönmeleri için "rica"da bulunduğú polislerin Emniyet Müdürü tarafından açığa alınmaları "disiplin"i zedelemiyordu. Denge politikası uğruna bunlara göz yumulabilir. Ama bir polis memurunun faşistler tarafından silahlı saldırıya uğraması ve POL-DER'li polislerin can güvenliği talebinde bulunmak zorunda kalmaları bir "disiplinsizlik"ti ve açığa alınmalarını gerektiriyordu. Bakan'ın bu davranışı, terörü sıkıyönetim bölgeleri dışına taşıma operasyonunu sürdüren faşistlerin yeni terör hareketleri yaratmalarına zemin hazırlamaktan, onları cesaretlendirmekten başka da bir anlam taşımıyordu.

POL-BİR'li polislerin faşist güçleri gözetin, koruyan, hatta birlikte eylem kotaran davranışlarına yenilerinin eklendiği biliniyor. Bunlar bir yama bırakıp faşistlere silahlı saldırıya uğrayanların "kurban" verilmesinin tercih edilmesi CHP tarafından terörün önlenmesinin, faşist odakların dağıtılmasının "niyet" değil, "kasnet"e bağlandığını gösteriyor.

yük ve dört başı mamur bir itihalat işyeri bulunmaktadır. Kısaca bir süreden beri Türkiye'li faşistler ülkemizdeki Türk çocuklarını herbat okul durumundan yararlanma çabalarını yoğunlaştırarak sürdürmektedirler. Kendi yandaşları öğretmenler ve parasız öğrenim aracıyla çocukların aileleriyle ilişki sağlamaktadırlar.

Bu arada bu geniş kapsamı ağ içinde birkaç merkezli düğüm noktası oluşturulmuştur. 17 ve 18 Haziran 1978'de 70 aşırı sağcı demek bir "Avrupa Federasyonu" kurmuşlardır. Merkezi Köln'dir. Şimdi Türkiye'li faşistler Federal Almanya'da, burada yaşayan Türkleri kazanmak için, aynı zamanda demokrat yurttaşlarına ve işçi demokrlere aşkın bir terör uygulayabilmek için etkili bir araç elde etmişlerdir.

Türkiye'li aileler korkutulmakta, saldırıya uğramakta ve tehdit edilmektedir. Sevilmeyen bir hırsın "yoldan temizlenmesi" gerektiği zaman faşistlerin bir çeşit davranışları durumları da değildir. Örneğin Hilde'de bir işçi Türkiye'li sosyal demokratların genel başkanı Ecevit'in resmini duvarına asıp işçi birliklerini öldürmüştür. Bu istisnai bir durum değildir ve çoğu zaman komandoloları korkusundan dolayı ses çıkarmamaktadır. Bizim makamlarımızdan bir yardım

beklemek ise mümkün değildir; tersine Siegen'de bir işçi demegini basan polisler içerdekileri dövüyorlar ve heryeri darmadağın etmişlerdir.

FEDERAL ALMAN GERİCİLİĞİYLE BAĞLANTI

Türkiye birkaç kez Federal Almanya'ya gelmiştir. Bu gelişleri sadece yeni yandaşlar bulmak için değil, aynı zamanda CSU ile bağlantı kurmak için de kullanmıştır. Nisan-Mayıs aylarında Almanya'ya geldiği zaman Strauss'a buluşmuş ve "ortak mücadele verilmesi gereken komünizm tehlikesine" dikkati çekmiştir. Münih MHP sorumlusu Hasan Ömüray aracılığıyla "Radio Liberty" ile ilişkileri bulunmaktadır. Eylül ayındaaki son gelişinde de CDU ve CSU'nun parti merkezlerinde önemli görüşmeler yapılmıştır. Hristiyan Sosyal ve Hristiyan Demokrat Türkiye Dostları'nın MHP'yi parnasal olarak destekleyip desteklemedikleri henüz bilinmemektedir. Ancak bilinen CSU seçiminin ilkesidir: "Doğal olarak Türk partileri ve demokrleryle ittifak yapacağız. Ve bizim politik görüşümüze uygun olanlara destek sağlayacağız." ("Wahrheit" in 18.9.1978 tarihli sayısından alınmıştır.)

faşistler Antalya'da yeni tertipler peşinde

Sıkıyönetim ilan edildikten sonra sıkıyönetim bölgelerindeki terör hareketlerine bir süre ara vermiş gibi görünen faşistler, MHP Genel Başkanı Alpaslan Türkeş'in sıkıyönetim ilan edilmesini istediği illerden biri olan Antalya'da bu amaca ulaşabilmek için çabalarını son günlerde yoğunlaştırdılar.

MHP'li ve UGD'li gruplar Antalya'nın içinde ve çevresinde yeni oyunlar tezgahlıyorlar. Özellikle geniş boyutlu olaylara yol açabilecek provokasyonlar düzenlemek isteyen faşistler bu tür bir oyunu önce Antalya'nın Manavgat ilçesinde sahneye koymak istediler. Ancak halkın soğukkanlı davranması sonucu bu provokasyon hedefine ulaşamadı. Antalya'nın Serik ilçesinde de faşistler halkı özellikle Serik lisesindeki ilericilerle öğretmen ve öğrencilerin üzerine kışkırtmaya çalışıyorlar. Bu nedenle çeşitli söylentiler kanyonlar ve gazetelelerde ilericilerle ilgili yapılan yazılar yayınıyorlar. Örneğin 28 Aralık günü dışarıdan gelen bazı "karanlık" ki-

şiler Serik lisesi müzik odasının tahtasına bir orak-çekiç resmi çizdiler. 29 Aralık günü ise faşistler müdür odasına taş sopah bir saldırı düzenlediler ve müdür odası bu saldırı sonucunda basara uğradı. Faşist saldırganlardan yedisini yakalanarak tutuklandı.

Bu arada geniş boyutlu kışkırtma emellerine ulaşamayan faşistler çabalarından vazgeçmediler. Yayınladıkları çeşitli bildirilerle halkı kışkırtmaya çalışıyorlardı. Örneğin 19 Ocak 1979 tarihinde bir "cihat" çağrısı yayınlandı. Faşistler bu bildiride Serik Lisesinde müzik odasına çizilen orak-çekiç resmini bahane ederek halkı tüm ilericilere karşı "mücadele etmeye" çağırıyordu. Aslında bildiride orak-çekiç resmi çizerek faşistlerin bir provokasyon tezgahlamaya kalkıştıkları ortaya çıkıyordu. Bildirinin bir bölümü şöyleydi: "İlçemizde tezgahlanmak istenen yıkıcı oyunları iyi takip et. Ülküçülere kazamızda atılmak istenen çamurlara inanma. Mesele Serik Lisesi müdüründen başka kimsenin elinde olmayan müzik dersanesi anahtar-

nı müdürden alıp da ülküçülerin gldip müzik odasına rus bayrağı çizmesi mümkün müdür? Hayır. Bu düşüncüyü yaymak isteyenler 'yabancı uşakları' ile komünistleri tehlike saymayıp, yığıt ülküçileri tehlike sayanlardır. Allah aşkına, Vatan aşkına ve millet aşkına mücadeleye var mısınız?"

Esikden beri faşistlerin çeşitli provokasyon girişimlerine sahne olan Serik'te yeni oyunlar tezgahlanmak istenmektedir. Faşistlerin amacı hem ilericilerin, demokratların üzerine baskı kurarak onlara saldırılar düzenlemek, hem de Başbuğ'un buyruğuna gereğince Antalya ve çevresinde sıkıyönetim ilan gerektirecek duruma sokmaktır. Bu nedenle Serik'te sürekli olarak yeni olaylar yaratılmak istenmektedir.

Antalya ili ve ilçelerinde faşist güçlerin yeni oyunlar peşinde oldukları şu dönemde antifaşist güçlere büyük görevler düşmektedir. Faşistlerin bu oyunlarını ancak demokratik güçlerin kararlı, kışkırtmalara kapılmayan antifaşist mücadelesi önleyebilir.

KÖY-KOOP SEÇİM BÜROSU DEĞİLDİR

Köy-Koop Merkez Birliğinde geçtiğimiz hafta 21 sendikali için işine son verildi. Köy-Koop yönetim kurulunda kıl payı ile çoğunluğa sahip olan grup, iş yamalarının antidemokratik 18. maddesine ve sıkıyönetim şartlarına sığınarak, aralarında sendika temsilcileri de olan 21 işçiyi, aileleri ile kış ortasında açlığa terketti.

Bu yasa dışı ve antidemokratik uygulama, toplu iş sözleşmesinin sona erdiği ve işçilerin tamamının üyesi olduğu Devrimci Toprak-İş sendikamızın henüz yetki alamadığı bir ara döneme denk getirildi. Nasil olsa sıkıyönetim de vardı. O halde hiçbir tepki ile karşılaşılma. İşte yönetimdeki ilericiler maskeli gerici kılığın ve Köy-Koop'un "kardan % 5 hisse" sözleşmesi ile çalışan halkçı(!) Genel Müdürlüğünün hesapları bu idi. Ama kapalı odalardaki hesap işyerinde uymadı. Köy-Koop çalışanları tam bir baskı ve korku ile, bu yasa dışı uygulamaya karşı direndiler. İş yavaşlattılar. Demek boykotu yaptılar.

Demokrat(!) Köy-Koop patronları çileden çıktılar. İşçileri tehdit ederek, polis çağırarak ve sıkıyönetime başvuru dilekçeleriyle baskıya başladılar. Dediklerini de yaptılar ve işyerini polislerle doldurarak işçilere gözdağı vermek istediler. Sendika da anlaşılmaları

yolunda haberler yaydılar.

Ama işçileri yıldırma diller. İşçiler harekete yeterli ölçüde sahip çıkmayan ve "yavaş" davranan sendikaları Devrimci Toprak-İş'i zorladılar. Sendika bir basın toplantısı düzenleyerek olayı kamuoyuna duyurdu. Ancak birkaç küçük haber dışında olay basında yer almadı.

İşçiler bir an önce yetki sorununu çözebilmek ve yeni toplu sözleşme görüşmelerinde bu yasa dışı uygulamanın hesabını sormak için koşturdular. Bölge Çarşısında "takılan", postada "geçken" yetki sorunu sonunda çözüldü ve toplu sözleşme işlemleri yürütülmeye başlandı.

Köy-Koop yöneticileri "temizlik" hareketi boyunca "ekonomik darboğaz" gerekçesinin arkasına sığındılar. Ancak gene Köy-Koop yöneticilerinin 26 Şubat'ta yapılacak Genel Kurula sunacakları bilançoda 40-50 milyon kâr göstermeye hazırlandıkları, işçi kıymından birkaç gün önce yeni işçi aldıkları, yurt dışına yeni işçiler getirmeyi planladıkları biliniyor. Milyonlarca kârda olan bir örgütün darboğazda olduğuna bakılmı köylülerden gelen delegeleri nasıl inandırabilir?

Köy-Koop'ta yürütülen "temizlik hareketi" CHP yöneticilerinin bugüne kadar demokratik kitle örgütlerinde uyguladıkları politikalardan ayrı düşmek anlamına. Bu poli-

tikanın sonuçta, sermayeye ödün ve güvence vermek uğrunda demokratik kitle örgütlerinin uyarılması, örgütlenmelerinin önüne engel çıkarılması yol açtığı çokça görüldü.

Yıllarca kır üreticilerinin örgütlenmesi, "demokratik halk kooperatifiçiliği" hareketinin gelişmesi için canla başla çalışan, Köy-Koop yalnızca bir ekmek kapısı olarak görmeyen bilinçli işçilerin temizlenmesinin özündeki gerçek budur. Köy-Koop'u ve kooperatifiçiliği basamak yaparak parlamentoya kapağı atmak çabası içinde olan bir kurum Köy-Koop yöneticilerinin bu sonucu yaratacak bir oyunda sevinerek görev aldıkları ve örgütü bir seçim bürosu olarak kullanmayı tasarladıkları görülmüyor. Bu amaçla engelleri temizleyip seçim çalışmalarında kendileri için gerekli olan "uzmanlara" yer açıyorlar. Yaklaşan Genel Kurul arifesinde Köy-Koop tabanı ile Köy-Koop çalışanları arasındaki enişal yakınlık ve bağ, Köy-Koop yöneticilerini kurtarıyor.

Köy-Koop çalışanları bütün olan biteni biliyor ve görüyor. Tüm çalışanlar ve polisler marifeti ile işyerine sokulmayan 21 işçi bilinç ve dirençle toplu sözleşme görüşmelerini sürdürüyor. Sözleşme ile ilgili bütün ilk maddeler de "atılan işçilerin derhal işe alınması" işçiler taleplerini gerçekleştirmeye kadar mücadelelerini sürdürmeye kararlılar.

SIKIYÖN VE YASA



A. KADIR ŞENOL

Sıkıyönetim uygulamaları işçiler ve emekçiler için yabancı değildir. Türkiye'de uzun yıllar sıkıyönetim uygulamaları altında yaşandı. Yoğun antidemokratik uygulamaların sahneye konduğu 12 Mart dönemi belleklerden silinmeyecek. Toplatılan kitaplar, düşünce, söz ve örgütlenme özgürlüklerine indirilen darbeler, yasaklanan grevler, lokavtların sayısındaki olağanüstü artış, hepsinden de önemlisi kurulan darağaçları ve daha niceleri ile 12 Mart dönemi belleklerde taptaze.

İktidarların sıkıyönetim uygulamalarını nereye kadar sürdürebilecekleri 12 Mart örneği ile biliniyor. Bugün daha değişik koşullar altında da olsa sıkıyönetim uygulaması içindeyiz. İktidardaki CHP ağırlıklı hükümet "Anayasa'nın tanıdığı hür demokratik düzeni, temel hakları ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin kesin belirtilerinin ortaya çıktığı" gerekçesi ile 13 ilde sıkıyönetim ilamını kararlaştırdı. Filen ikinci bir iktidar odağı durumunda bulunan gerici-faşist güçlerce, hükümet tarafından sıkıyönetim ilan edilme durumunda kalmaması, kendi başarıları olarak kutlandı ve kutlanmaya devam ediyor. Bugün ortaya çıkan belirtiler ve iç işleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalar, henüz net ve kesin kınamlarının ortaya çıkmasına rağmen, elde varolan veriler kadavrayla dahi, sıkıyönetimin ilan edilmesine gerekçe olan Kahramanmaraş olaylarının gerici ve faşist çevrelerin emperyalist mihraklarla elele tezgahladıkları bir "plan"ın parçası olduğunu ortaya çıkarmış bulunuyor.

Bir aya yaklaşan bir süredir yürürlükte olan sıkıyönetim uygulaması süresince gerici ve faşist iktidar odağı tarafından uygulanan operasyonun niteliği üzerinde YÜRÜYÜŞ tarafından çokça duruldu. Bu yazının amacı ise, varolan yasalar ve veriler alınarak, Başbakan tarafından yönlendirilmek durumunda olan sıkıyönetimin nasıl ele alınmak durumunda olduğudur.

Bir başka deyişle sıkıyönetim uygulaması ile varolan yasalar arasındaki ilişki nasıl ele alınabilir, nasıl ele alınmak zorundadır? Bir aya yaklaşan bir süredir yürürlükte bulunan sıkıyönetim süresince 1402 sayılı sıkıyönetim yasanın, 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulü Yasası'nın yoğun bir biçimde uygulanmaya başlanması sıkıyönetim uygulamaları, yargılama usulleri, bunların Anayasa'da varolan konumları üzerinde durmak gerekliliğini de ortaya çıkardığı açıktır.

"SIKIYÖNETİMİN ANAYASALLIĞI"

Bilindiği gibi, sıkıyönetim, Anayasa'nın 124. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, "savaş hali, savaş gerektirecek bir durumun baggöstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten ve dıştan tehlikeye düşüren veya Anayasa'nın tanıdığı hür demokratik düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketleri hakkında kesin belirtilerin çıkması" hallerinde sıkıyönetim ilan edilebilecektir.

Sıkıyönetim, olağanüstü önlemlerin alındığı bir yönetim biçimidir. Ancak buna karşın, bu olağanüstü önlemlerin ve sıkıyönetim uygulamalarının Anayasa'nın koyduğu temel ilkelere uygun olması da bir zorunluluktur. Sıkıyönetimin "Anayasallığı" herşeyden önce Anayasa'da öngörülen 'demokratik devlet' ilkesine uygun olmasını zorunlu kılmaktadır. Sıkıyönetim uygulamalarında, demokratik yaşamın vazgeçilmez unsurları olan siyasil partilerin, demokratik kitle örgütlerinin, sendikaların, meslek kuruluşlarının çalışmalarında, kişi özgürlüklerinde gidilebilecek kısıtlamalar, Anayasa'nın 11. maddesinde öngörüldüğü biçimde "temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunur" nitelikte olmamak zorundadır.

Kaldı ki sıkıyönetim "temel hak ve özgürlükleri" ortadan kaldırmaya yönelik şiddet eylemleri gerekçe edilerek, yani temel hak ve özgürlükleri koruma gerekçesine dayanarak ilan edilmiştir. Bugün söz ve düşünce özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar karşısında da, sıkıyönetim uygulamalarının temel sorumlusu olmak durumunda olan Başbakan ve hükümetin sorumlu olacağı açıktır.

Gene sıkıyönetimin Anayasa'ya uygulanışı iddiasından çıkartılması gereken bir başka sonuç, sıkıyönetimin Anayasa'da varolan "hukuk devleti" ilkesine uygun olarak işleyebilmesi olacaktır. "Hukuk devleti" tanımlamasının en belirgin niteliği de yürütmenin eylem ve işlemlerinin yargı denetimine tabi olmasıdır. Bu nedenle sıkıyönetimin eylem ve işlemleri de Anayasa'nın 114. maddesinde yazılı olduğu biçimde yargı denetiminin dışında tutulmayacaktır.

Öte yandan gene hukuksal açıdan soruna yaklaşıldığında bugün varolan yasalar çerçevesinde bir başka gerçek ortaya

çıkılmaktadır. Bu, sıkıyönetimin, "yargı bağımsızlığına" ve "yasal yargı" ilkesine uygun olarak yürütülmesi zorunluludur. Bu demektir ki, sıkıyönetimin yürürlüğe konulmasıyla yargının görevi, yürütmeye devredilmemektedir. Bunun gibi, sıkıyönetim mahkemelerinin kurulmasında, mahkemelerin işlemlerinde ve mahkemelerin görev ve yetki çerçevesinin belirlenmesinde, Anayasa'nın 132. maddesindeki "yargı bağımsızlığı" ilkesine uyulması bir zorunluluktur.

"Yasal yargı" da Anayasa'da yer alan temel ilkelere birisi olduğu içindir ki bir kimsenin suç sayılacak fiili işlemlerinden önce belirlenecek yargı organı önünde yargılanma hak ve statüsünü kaldırarak bir düzenleme ve uygulama "yasal yargı" kavramına aykırı düşecektir. Öte yandan, bu kavramın özünde aynı zamanda "yasa önünde eşitlik" anlamı da bulunmaktadır.

TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Sıkıyönetimin "anayasallığı"ndan çıkarılabilecek sonuç, hiçbir şekilde tek başına sıkıyönetim uygulamasının Anayasa'dan kaynaklandığı ve bir sıkıyönetim yasanın çıkarılmasının Anayasa'da öngörülmüş olduğundan ibaret olduğu anlamına gelemmez. Sıkıyönetimin "Anayasallığı"ndan sıkıyönetim uygulamalarının Anayasa'da gösterilen temel hak ve özgürlükler ve Anayasal ilkelere doğrultusunda olmaları anlaşılmak zorundadır. Sıkıyönetim uygulamalarının hiçbir biçimde "Anayasa'ya" bir istisna anlayışı içinde ele alınmaması zorunluluğu açıktır. Tekrarlamak gerekirse sıkıyönetim ilanının temel nedeni olarak gösterilen gerekçe "Anayasa'da varolan temel hak ve özgürlüklere yönelik şiddet hareketleri" ise ve sıkıyönetim ilanı bu gerekçeyle dayandırılmışsa, yaygın şiddet eylemlerinin sorumlusu olan faşist odakları hedef almak zorundadır. Bugün iktidarda bulunan CHP ağırlıklı hükümetin de temel sorumluluğu budur. Hiçbir "neden" CHP yöneticilerinin milyonlarca emekçinin oyunu, temel hak ve özgürlükleri, demokrasiyi, can güvenliğini korumak gerekçesine dayanarak aldığı gerçeğini unutturamaz.

SIKIYÖNETİM KOMUTANLARI: GÖREV VE YETKİLER

1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasının 1973'te değiştirilen 3. maddesi, sıkıyönetim komutanına, bölgesinde genel güvenliği ve kamu düzenini koruma ve sağlama görevini vermiş bulunmaktadır. Anılan maddede, sıkıyönetim komutanlıklarının görev ve yetkileri, sıkıyönetim ilanını gerektirecek nedenler açısından bir ayrım gözetilmeksizin konulmuştur. Anayasa'nın 124. maddesinde sıkıyönetimi gerektirecek çeşitli nedenler sayılmış, buna karşın 1402 sayılı Sıkıyö-

netim Yasasında, sıkıyönetimin dayandığı nedene göre, hangi yetkilerin kullanılacağı, hangilerinin ise kullanılmayacağı birbirinden ayrılmış değildir. Yani, sıkıyönetim hangi nedenle ilan edilmiş olursa olsun, sıkıyönetim komutanlıkları, aynı görev ve yetkilere sahiptirler. Bu sıkıyönetimi gerektirecek nedene göre, sıkıyönetim komutanlıklarının aynı görev ve yetkilerinin olması gerektiği mantığı açısından önem taşımaktadır. Örneğin Sıkıyönetim Yasası'nın 3. maddesinde sıkıyönetim komutanlıklarına, grev yasaklama, siyasi partileri ve dernekleri arayabilme, basın ve haberleşme araçlarına sansür koyabilme gibi yetkiler tanınmaktadır. Sıkıyönetim hangi nedenle getirilmiş olursa olsun, bu yetkiler kullanılabilir. Oysa en azından savaş hali ile Anayasa'nın tanıdığı temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik hareketlerin ortaya çıkması halinde başvurulabilecek önlemlerin farklı olabileceğini kabul etmek kadar doğal birşey olamaz.

Öte taraftan, sıkıyönetim komutanlıklarının görev ve yetkileri yasalara göre genelde, "genel güvenlik" ve "kamu düzeni" düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Buna göre aynı maddede tanımlanan yetkiler arasında örneğin "arama" yetkisinin kullanılmasında yasanın kamu düzeni ve genel güvenlik gibi ölçütleri için getirmiş olduğu kesinlikle gözönünde bulundurulmak gerekir. Bu kavramlar, Anayasa'nın sıkıyönetime ilişkin 124. maddesinde yer almaması olmasına karşın, Sıkıyönetim Yasası'na alınmış olduğuna göre bununla "keyfi bir uygulamadan" usaklamak amacıyla güdüldüğünü kabul etmek zorunluluğu vardır.

Öte yandan sıkıyönetim askeri mahkemelerinin görev ve yetkilerini de "sıkıyönetimin ilan edilmesi" gerekçesinden ayırmamak, bu çerçevede değerlendirilmek zorunluluğu bulunmaktadır. 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasının 13. maddesinde, "sıkıyönetim ilanına sebep olan suçları, sıkıyönetim ilanından evvel işlenmiş olanlarla, sıkıyönetim askeri mahkemelerinin elkoymduğu herhangi bir suçla umumi ve müsterek bir gaye içerisinde irtibatı bulunan suçları işleyenlerin davalanması, suç, sıkıyönetim bölgesinde işlenmiş olsa bile, sıkıyönetim mahkemesinde bakılır" denmektedir. Bu madde, sıkıyönetim ilanından önce işlenmiş suçlardan hangilerinin sıkıyönetim mahkemelerinde görüleceğini düzenlemektedir. Aynı yasanın 15. maddesinde ise sıkıyönetim süresince işlenen suçlar bakımından sıkıyönetim mahkemelerinin görev ve yetkileri düzenlenmiştir.

Hatırlanacağı gibi, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun Anayasaya aykırı ve anti-demokratik hükümlerinin iptali için Türkiye İşçi Partisi tarafından Anayasa Mahkemesi'nde açılan iptal davasında Anayasa Mahkemesi, Kanunun 15. ve 22. maddelerini Anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir.

SIKIYÖNETİM HANGİ DAVALARA BAKABİLİR

Öncelikle belirtmek gerekir ki Sıkıyönetim Yasası'nın değişik 16. maddesinde, sıkıyönetim mahkemelerinin görevleri içerisinde sayılan bazı suç ve eylemlerin, sıkıyönetim ilanına neden olan suçlardan ya da bunlarla irtibatı bulunan suçlardan sayılmaması olmaktadır. Örnek vermek gerekirse, basın yolu ile işlenmiş suçlardan bazıları, bu madde ile, sıkıyönetim mahkemelerinin bacakları davalar arasında sayılmıştır. Basın yolu ile işlenen bir fiille, Anayasa'nın 124. madd-

ETİM ALAR

inde öngörülen sıkıyönetimin ilan nedenlerinden birisinin ortaya çıkması herhangi bir şekilde söz konusu edilemez. Çünkü sözü edilen madde, sıkıyönetim nedeni olarak savaş hali, isyan, eylemli kalkışma veya şiddet hareketleri gibi bazı yollarla işlenemeyecek bazı fiilleri saymaktadır. Bu eylemlerin zora dayalı fiiller olduğu açıktır. Derneklerin, sendikaların, mesleki kuruluşların kapatılmaları ile ilgili davaların, toplantı ve gösteri yürüyüşleri özgürlüğü hakkındaki yasa aykırı hareketten doğan davaların şiddet niteliği taşıdığı varsayılarak, sıkıyönetim askeri mahkemelerine gönderilmeleri yolundaki uygulamalar, Anayasa'nın 124. maddesine uygun düşmemektedir.

1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 13. maddesinde, sıkıyönetim mahkemelerinin görevleri arasında sayılan suçlar, sıkıyönetimin ilanından önce işlenmiş fiillere ilişkindir. Maddedeki ifade karşısında iki noktayı gözönünde bulundurmak gerekmektedir. Birincisi, sıkıyönetim askeri mahkemelerinin yetki alanları, sıkıyönetim ilan edilmemiş bölgelerde de dahil tüm ülke düzeyini kapsayacak biçimde genişletilebilir. Bu durumda ise şöyle çelişkili bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Sıkıyönetim altına alınmayan bölgelerde, sıkıyönetimin ilanından önce işlenmiş ve adliyeye intikal etmiş olan olaylarda, bu suçlar, sıkıyönetimin ilanına neden olan suçlardan sayılmamaktadır. Ne var ki, sıkıyönetim altına alınmamış bölgelerde bile bu tür suçlar, varsayılan bağlantı (irtibat) nedeniyle ila sıkıyönetim mahkemelerinin görev ve yetki alanına dahil edilebilmektedir. Bu ise, özellikle sıkıyönetim ilan edilmemiş olan bölgelerde bakılmakta iken sıkıyönetim mahkemelerine gönderilen davaların emniyetler bakımından "olağanüstü yargı yetkisi"nin kullanılması sonucunu doğurmaktadır. Aynı şekilde, sıkıyönetimin ilanından sonra da sıkıyönetim ilan edilmemiş bölgelerde işlenen suçlara bağlantı kuralı işletilerek, genel yargı organında çeşitli soruşturma aşamalarında bulunan davalar, sıkıyönetim askeri mahkemelerine ya da savcılıklarına gönderilebilecektir.

BAGLI SUÇ KAVRAMI

353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluş ve Yargılama Usulleri Yasası, 18. maddesinde "bağlı suç"u şöyle tanımlamaktadır: "Bir kimse birkaç suçtan sanık olur veya bir suçta ne şifatta olursa olsun birkaç sanık bulunursa bağlilik var sayılır." Aynı yasanın 137. maddesine göre de, suçlar arasında bağlilik görülürse davaların birleştirilmesine karar verilebilecektir. Bu durumda bağlantı, genellikle iki durumda varsayılabilir. 1. Kişisel bağlantı, 2. Eylemsel bağlantı.

SIKIYÖNETİM ÖNCESİ OLAYLAR

Sıkıyönetimin ilanından önce işlenmiş ve genel mahkemelerde görülmüş olan bir kısım davalarda, genel mahkemelerin görevsizlik kararı vererek dosyaları sıkıyönetim askeri mahkemelerine gönderdikleri bilinmektedir. Bu suçların işlendikleri tarihlerde sıkıyönetim ilan edilmemiş olduğuna göre bunları sıkıyönetimin ilanına neden olan suçlar olarak nitelerek olanağıdır. Henüz sıkıyönetim askeri mahkemelerinde bu konuda açılmış davalar da bulunmadığına göre, sıkıyönetim askeri mahkemelerinin el koyduğu bir suçla kişisel veya eylemsel bağlantının bulunduğu da kabul edilemez. 1402 sayılı Sıkıyönetim

Yasası'nın 15. maddesinde sıkıyönetim askeri mahkemelerinin görevleri arasında sayılan davalar, ancak sıkıyönetim ilanından sonra bu mahkemelerin görevleri aramına girebilecektir. Şu halde, sıkıyönetim ilanından önce işlenmiş suçlar açısından sıkıyönetim mahkemelerinin görevlerini sıkıyönetimin ilanına sebep olan olaylarla sınırlı tutmak zorunluluğu vardır.

ŞİDDET EYLEMLERİ

Anayasa'nın 124. maddesinde sıkıyönetim ilanını gerektirebilecek nedenler arasında sayılan ve 26 Aralık 1978 tarihli sıkıyönetimin ilan edilmemesine gerekçe gösterilen "şiddet" kavramı üzerinde durmakta da yarar vardır.

SIKIYÖNETİM ESKİ VE YENİ GEREKÇELERİ

26 Aralık 1978 tarihli sıkıyönetim ilanının gerekçesi, Anayasa'nın tanıdığı hür demokratik düzeni, temel hakları ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin kesin belirtilerinin ortaya çıktığını kabul edilmiş olmasıdır. 1971 Nisanında ilan edilen sıkıyönetim kararında ise, bu gerekçe "anarşik nitelikteki eylem ve davranışların devletin temel nizamına, yurt bütünlüğüne, vatan ve laik cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma mahiyeti aldığını gösterir kesin belirtilerinin ortaya çıkması" şeklinde belirtilmiştir. Anayasa'nın 124. maddesi 22.9.1971 tarihinde değiştirilmiş ve madde metninde daha önce "yaygın şiddet hareketleri" gibi bir kavram sıkıyönetim ilanını gerektirecek bir neden olarak yer almamış iken; bu değişiklik ile, bu kavram da sıkıyönetimin ilanını gerektirecek nedenler arasında dahil edilmiştir. Anayasa maddesinde yapılan değişiklik ile getirilen bu kavramı, daha önce olduğu gibi, şimdi de madde metninde bulunan "ayaklanma", "kuvvetli ve eylemli kalkışma" deyimleri ile eş anlamlı anlamak zorunluluğu vardır. Çünkü, Anayasa'nın "yaygın şiddet hareketleri"ni, sayılan kavramlarla birlikte, "Anayasa'nın tanıdığı hür demokratik düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik" hareketler olarak aynı tehlikede görmüş olduğunu kabul etmek gereklidir. Yani Anayasa'nın öngördüğü ve korumak istediği düzene karşı bir tehlike suçunun yaygın bir şekilde işlenmiş olması söz konusudur. Bu durumda zor ögesi bakımın-

dan eylemli kalkışma ve ayaklanma eylemleri ile yaygın şiddet hareketlerini birbirinden ayırmamak gerekir. Bu itibarla sıkıyönetim ilanında, sözü edilen yaygın şiddet hareketlerinin niteliklerini de iyi belirlemek zorunludur. Bu özelliklerden birincisi, yalnızca eylemi değil, zora dayanan eylemleri içermiş olmasıdır. İkincisi ise, şiddet eylemlerinin büyük boyutlara ulaşmış olması gerekliliğidir. Ayrıca bunun, Anayasa'da öngörülen demokratik düzene karşı ve temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmaya yönelik olması da koşullardan biridir.

Hükümet ve onun kararını onaylayan T.B.M.M. şiddet eylemlerinin bu nitelikte olduğu kanısına varmış ve kararını belirlemiştir. Şimdi uygulamada bunun sınırlarını çizmek, yargasal ve idari işlemlerin gösterilen gerekçe uygunluğunu sağlamak, sıkıyönetim komutanlarının ve sıkıyönetim askeri mahkemelerinin görevi olmaktadır. 1402 sayılı Yasanın 3. maddesinde sıkıyönetim komutanına verilmiş olan geniş yetkilerin tümünün her vesile ile kullanılması söz konusu değildir. Ya da sıkıyönetim askeri mahkemelerinin zor ögesini içermeyen türlü davaları kendi görevi içerisinde sayması, yasa ya uygun düşmeyecektir. Yasada yazılı yetki ve görevler neden ibaret olursa olsun, mahkemeler ve komutanlar açısından belirleyici olan sıkıyönetimin ilan gerekçesidir.

Özde söylemek gerekirse, sıkıyönetimin ilan gerekçesi "yaygın şiddet hareketleri"ne dayandığına göre, bu tanımın dışında kalan, düşünce özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ve diğer tüm demokratik hak ve özgürlükler ile işçi ve emekçi sınıf ve tabakaların toplantı, grev vb. haklarının kısıtlanması, sıkıyönetim organlarının idari açıdan olduğu kadar, yargasal açıdan da görevleri dışında kalacak ve bu konuda yürütülecek uygulamalar, öncelikle Anayasa'ya aykırı olacaktır.

Sıkıyönetim rejimleri kalıcı değil, geçicilerdir. Toplumsal gelişmenin geriye götürülmesi, hak ve özgürlüklerin yasal ve yasal olmayan yollardan daha da çok sınırlandırılması, çoğu kez yararlı sonuçlar doğurmamıştır. Ülkemiz için bugün de bağımsızlık ve demokrasi mücadelesi gündemdedir. İşçi sınıfımız ve tüm emekçi halkımız açısından ekonomik, demokratik ve politik istekler, bu sıkı rejim içinde bastırılabilir bile bunlar eninde sonunda çözülmesi gereken sorunlardır ve sıkıyönetimler bu sorunlar için bir çözüm değildir.

Çünkü Anayasa'nın "yaygın şiddet hareketleri"ni sayılan kavramlarla bir-

likte "Anayasa'nın tanıdığı hür demokratik düzeni veya temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmaya yönelik" hareketler olarak aynı tehlikede görmüş olduğunu kabul etmek gerekir. Yani Anayasa'nın öngördüğü ve korumak istediği düzene karşı bir "tehlike" suçunun yaygın bir şekilde işlenmiş olması söz konusudur. Budurunda "zor ögesi" bakımından eylemli kalkışma ve ayaklanma eylemleri ile yaygın şiddet hareketlerini birbirinden ayırmamak gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

SORUMLULUK HÜKÜMETİNDİR

Şimdi, Hükümet Başkanının sorumluluğu altında bir uygulama söz konusudur ve uygulamada bunun sınırlarını çizmek, yargasal ve idari işlemlerin gösterilen gerekçe uygunluğunu sağlamak, bu sorumluluk altında, sıkıyönetim komutanlarının (ve yürürlüğe giren uygulama çerçevesinde sıkıyönetim mahkemelerinin) yetkisine girmektedir.

Türkiye İşçi Partisi Merkez Yönetim Kurulunca da belirtildiği gibi bugüne kadar "sıkıyönetim bölgelerinde yapılan uygulamalar ilan edilmiş gerekçesini bir yana bırakarak demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlamıştır. Demek faaliyetleri ve demokratik kitle eylemleri kısıtlanmış ya da yasaklanmıştır." Şunu kesinlikle belirtmek gerekir ki sıkıyönetim rejimleri kalıcı değil, geçicilerdir. Toplumsal gelişmeyi engellemek, geriye çevirmek olanaklı değildir. Ülkemizde bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm mücadelesi hiç çıkmamacasına gündemdedir. İşçi sınıfının ve tüm emekçilerin ekonomik, demokratik ve politik istek ve talepleri geçici olarak bastırılabilir bile bunlar eninde sonunda çözülmesi zorunlu olan sorunlardır, olgulardır. Ve sıkıyönetimler bu sorunlar için bir çözüm değildir.

Demokratik hak ve özgürlüklerin işçi ve emekçi kitleler için vazgeçilmez yasal öneme sahip olduğu gerçeği hiçbir gerekçe ile ortadan kaldırılamaz. Daha bugünden bunun gerekçelerini hazırlamaya uğraşan CHP ağırlıklı iktidar için de bu gerçeğin saptanmasının yasal öneme sahip olduğu gün gibi ortadadır.



Sıkıyönetimin tüm uygulamalarının sorumluluğu hükümete ait olacaktır. Hiçbir gerekçe ile bu sorumluluktan ayrılmaz.

Burjuvazinin bir kalesi

HACETTEPE "HOLDİNG"

Dr. DENİZ İPEK

Hacettepe Vakfının gelişmesi, bu kuruluş aracılığıyla Üniversiteyle büyük sermaye arasında "sağlam köprüler" kurulmasını sağladı.

Hacettepe Üniversitesi'nin TKİ ile yaptığı anlaşma, Vakfa ikibuçuk milyarlık fon aktarılmasını sağlıyor

"Hacettepe" adı, son yirmi otuz yıldır Türkiye'de en çok tanınan adlardan birisi oldu. Başlangıçta Ankara Üniversitesi içinde küçük bir klinik olarak kurulmuş olan Hacettepe, yıldı yıla büyüdü, birçok fakültesi olan bir üniversite haline geldi. Öte yandan gelişmiş bir tıp merkezi oluşturarak ülkenin sağlık hizmetleri içinde önemli bir yer tutmayı başardı.

Hacettepe'nin adı, her zaman kurucusu ve üniversitenin ilk rektörü olan Dr. İhsan Doğramacı ile birlikte aklı geliyor. Yapılan her şey bireysel çabalara bağlamaya çalışan burjuva ideolojisi, Hacettepe olgusunu da İhsan Doğramacı'nın "bireysel başarısı" olarak tanıttı. Böylece Hacettepe'yi beğenenler Doğramacı'yı övmeye başladılar. Eleştirilen, bazı yanlışlıklar görenlerin hedefi de yine Doğramacı, yani bir tek kişi oldu. Böylelikle Hacettepe bütününe bağlı bir çok ticari kuruluş ortaya çıktı. Gelir sağlayabilecek fakülteler, başta tıp fakültesi ve hastanesi olmak üzere birer alış-veriş kurumu haline döndü. Böylece son yıllarda neredeyse kendi başına bir sermaye grubu haline gelen Hacettepe, artık "holding" sıfatına hak kazanmıştır.

HACETTEPE KİMLERE, NASIL HİZMET EDİYOR?

Hacettepe, bir yandan kendi bütünü içinde egemen durumda olan üst yöneticiler, bazı hocalar ve benzerlerinin; öte yandan Hacettepe'den pay alanlar arasında yaptıkları satışlardan tatlı kârlar sağlayan uluslararası burjuvazi de vardır.

Hacettepe'nin işlevleri, iki

ana koldan yürümektedir: Birincisi, ideolojik yön, ikincisi ekonomik yön. Yani bir yandan egemen sınıfların ideolojisinin yaygın propagandası, öte yandan egemen sınıfların emekçilerin cebinden sermaye biriktirmesi.

Şimdi, Hacettepe'nin egemen sınıflara hangi yöntemlerle hizmet ettiğine kısaca göz atalım. Belli başlı yöntemler bir kaç başlıkta toplanabilir.

1. Hacettepe hastanelerinde sunulan sağlık bakımı ücretlidir, üstelik çok pahalıdır. Yalnızca Hacettepe'de yapılabildiği için övünülen incelemeler, ameliyatlara öyle pahalıdır ki, ancak bu yüksek ücretleri ödeyebilen kişiler bu bakımdan yararlanabilmektedir. Böylece Hacettepe'nin başka sağlık kurumlarından farklı olarak sağladığı bakım, genellikle, egemen sınıflardan olan kişilerin sağlığına yönelik olmaktadır. Özellikle cerrahi ile ilgili bölümlerde bu durum daha açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Ancak, unutulmamalıdır ki, Hacettepe'nin egemen sınıflarla olan ilişkileri bu dar boyutun çok daha ilerisine, başka başka yöntemlerle geçmektedir.

2. Üniversitedeki eğitime, özel olarak da tıp fakültesindeki eğitime egemen sınıfların ve yerleşik düzenin çıkarlarını kolaylayacak yüksek öğrenim görmüş elemanlar yetiştirilmektedir. Verilen eğitimin toplumun gereksinimleriyle bir ilgisi yoktur. Örneğin tıp fakültesindeki eğitimle aşırı uzmanlaşma körüklenmektedir. Böylece toplumun değil, çarpık kapitalist sistemin insangücü gereksinimi karşılanmaktadır. Eğitimde sürekli olarak Amerika Birleşik Devletleri örneği alınmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak, Hacettepe'yi bitiren hekimler arasında Amerika'ya gidip yerleşenler azımsanmayacak sayıdadır. Bu olgu, Hacettepe'nin üst yöneticilerine sorarsanız "Türk doktorlarının Amerika'daki başarısı", bize sorarsanız, Amerikan burjuvazisinin yetişmiş insangücü gereksinimine Hacettepe'nin naçiz bir katkısıdır.

3. Hacettepe hastaneleri, tüketici sağlık hizmeti biçimiyle, tıbbi araç-gereç satıcıları ve di-



İhsan Doğramacı: Hacettepe "Holding"i'n yaratıcısı...

alınıcıları için hazır bir pazar olarak da burjuvaziye hizmet etmektedir. Her türlü tıbbi araç-gerecin en müsrifçe harcandığı sağlık kurumu Hacettepe'dir. Bir kez kullanılıp atılan enjektörlerin ve öteki gereçlerin en büyük tüketicisi de Hacettepe'dir. Gereksiz bir sürü tıbbi inceleme yapıldığı için bir hasta başına harcanan para çok yüksek rakamlara ulaşmaktadır. Unutulmaması gereken bir nokta da şudur: Bu sağlık ticaretinden kazançlı çıkan yalnızca Türkiye burjuvazi değil, aynı zamanda her yıl Hacettepe'ye makinelerinin yeni modellerini satan uluslararası burjuvazi de olmaktadır.

4. Hacettepe bütünü, yalnızca sağlık hizmetleri alanında değil, süpermarketçilerden inşaat malzemesi satanlara kadar geniş bir egemen sınıf kesiminin kazançlarına katkıda bulunmaktadır. Bir yandan Hacettepe Vakfı içinde yer alan ticari kurumlara sürekli pazar yaratılmakta, öte yandan başka kuruluşlara yapılan ihalelerle daha çok kişiye çıkar sağlanmaktadır.

DEĞİRMENİN SUYU NEREDEN GELİYOR?

Hacettepe'nin üniversite biriminde sürekli olarak eğitim hizmeti, hastane biriminde de sürekli olarak sağlık hizmeti üretil-

mektedir. Buhizmeti üretenler, hastane, üniversite ve ilgili öteki kuruluşlarda çalışanlardır. Bu hizmetlerin sürdürülmesi için çeşitli kaynaklardan Hacettepe'ye gelir sağlanmaktadır. Bu kaynaklar iki ana grupta toplanabilir:

1. Üniversite bütçesi: Her yıl Hacettepe Üniversitesi bütçesi olarak devlet bütçesinden yüklü bir miktar para Hacettepe'ye verilir. Bu bütçenin olabildiğince yüksek tutulması için çeşitli yöntemlerden yararlanılır. Örneğin üniversiteye alınmakta olan öğrenci sayısı artırılır. Ya da gerekli olup olmadığı fazla tartışılmayan yeni yeni bölümler açılır, her yeni bölüm için önemli ölçüde ödenek sağlanır. Sonuçta, her yıl üniversiteler arasında bütçesi en çok olanlardan birisi Hacettepe olur.

2. Döner Sermaye gelirleri: Hacettepe "Holding", hem sağlık hizmetlerini, hem de akla gelebilecek daha pek çok konuyu ticaret malzemesi yaparak büyük kârlar oluşturur. Döner sermaye bu kârları sağlayan en önemli araçlardan biridir. Her fakülteye ayrı birer döner sermaye kurulmuştur. Böylece her fakülte kendi özelliklerine göre gelir kaynakları bulmaya çalışmaktadır. Tıp fakültesinin gelir kaynaklarını, hastanenin muayene, tıbbi inceleme, özel muayene, ameliyatlara, her türlü tıbbi müdahale için aldığı paralar oluşturur. Öteki bölümler de bazı kazanç yolları

bulmuşlardır. Örneğin eczacılık fakültesi "uygulama eczanesi" adıyla açtığı eczanelerde ilaç ticareti yapmaktadır. Diş hekimliği fakültesi de diş tedavilerinden kâr sağlamaktadır. Resmi Gazete'de yayınlanmış olan Hacettepe Üniversitesi Döner Sermaye Yönetmeliği'ne göre, maden çıkarmadan çiftlik işletmeye, kitap basmaktan mobilya yapmaya kadar her çeşit iş, döner sermayenin kapsamına girebilmektedir. Yalnızca hastaneye sağlık hizmetleri için hastaların ödedikleri paralar çok büyük miktarlara ulaşmaktadır. Hastane zaman zaman fiyatlarına zam yapmaktadır. Bu zamların çalışanların ücretlerine pek yansımadağını söylemek hiç de şaşırtıcı olmayacaktır.

Elbette, Hacettepe'de biriken bu gelirlerin varlık nedeni, aslında hizmetleri üretenler, emekçilerdir. Bu gelirler de herkesten çok Hacettepe çalışanlarının hakkıdır. Ama çalışanların ücretleri, giderler arasında küçük bir yer oluşturmaktadır. Aslan payını alanlar, küçük bir azınlık olmaktadır. Bunlar, hastane yöneticileri; bazı hocalar, bölüm başkanları; vakıf üst yöneticileri olarak sayılabilir. Kısacası, Hacettepe "Holding", burjuvazinin fazla göze batmadan işlettiği bir çiftlik olarak tanımlanabilir.

DEMOKRAT GÖRÜNTÜ/BİLİMSELLİK ANLAYIŞI

Hacettepe'nin en önemli özelliklerinden birisi, demokrat görünümüdür. Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilen "demokrat insan ilişkileri görüntüsü"nin, yenilik adı altında Türkiye'ye Hacettepe ile birlikte getirildiği söylenebilir. Öteki üniversitelerin gerçekten eskimiş yapıları yanında, bölüm sistemi, "öğrencinin istediği zaman profesörün kapısını çalıp girebilmesi"... zamanında çok önemli gelişmeler gibi görülmüştü. Bu ortamda "sosyal demokrat" olarak tanıtılan bir profesör rektör seçilmiş, ama uygulamalarından, onun demokratiğinin da yalnızca bir görüntü olduğu anlaşılmıştır. Gerçekte Hacettepe Üniversitesi ve



Haceteppe Üniversitesi'nin demokratik geleneğini öğrencilerin çalışanların mücadelesi sürdürüyor.

Hastanesinde başka yerlerden hiç de farklı olmayan bir kast sistemi yürürlüktedir. Bir çok hoca, asistanlarını karşısında titretmeyi, onlara olmadık sözler söylemeyi, alışkanlık haline getirmişlerdir. Akademik ünvanların verilisinde, yapılan araştırmanın bilimsel öneminden çok kişisel etkenler rol oynamaktadır.

Demokrat görünümünün altında yatan gerçek yüz, 12 Mart sonrasında açığa çıkmıştır. Arkadaşlarını gerçek dışı sözlerle ihbar ederek tarihe adlarını yazdıran iki öğretim üyesinin Haceteppe'den olmasının bir anlamı vardır. Östelik o muhbirlerden birisi yıllarca Tıp Fakültesi Dekanlığı yapmıştır. Yine 12 Mart sonrası üniversite içinde faşistlerin artan etkinliklerine göz yumulmuştur. Örneğin, folklor kolunu ellerine geçiren faşistler, burada üniversiteye yeni girmiş gençlere "eğitim toplantıları" düzenlemişler, geceleri üniversite salonlarında karate kursları ile fizik güçlerini geliştirmişlerdir. Yine o yıllarda üniversitenin özellikle sosyal bilimlerle ilgili bölümlerine ünlü faşistler doldurulmuştur. Buna karışık her öğrencinin ilk yıl okuduğu Türkçe dersleri, yine o yıllarda kaldırılmıştır. Çünkü hepsi de ilerici eğilimde olan Türkçe öğretmenleri üniversiteden ancak böyle uzaklaştırılabilmiştir. Öğretim kadrosunun faşistleştirilmesi çabaları hâlâ sürmektedir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden layık olduğu sertifikayı alan Hasan Tan Haceteppe'ye alınması için uğraşmaktadır. Bu amaçla üniversite içinden kulis faaliyeti geçen yıldan beri sürdürülmektedir. Ancak bütün bu çabalar, demokratik güçlerin muhalefetiyle durdurulabilmektedir.

Haceteppe tarihinin ilginç bir belgesi de, üniversite senatosunun Tam-Gün Yasası tartışılırken açıkladığı bildiridir. Bu bildiride yasanın özerkliğe ve eşitliğe aykırı olduğu savunuluyor, ama aynı zamanda "ilke olarak" tam-güne karşı olunmadığı belirtiliyordu. Böylece yine demokrat görünümü sürdürülmek isteniyordu. Ama, bu açıklamayı yapanlar, 12 Mart'ta anayasa değişikliğiyle üniversite özerkliği budanırken hiç seslerini çıkarmamışlardı. Şimdi böyle bir açıklama yapmalarından, "özerklik" denildiğinde önce aylık gelirlerini düşündükleri anlaşılıyordu. Tam-gün yasasını eşitliğe de aykırı bulduklarına göre, özel gelir ola-

nakları yasaklanmış olan yüzbinlerce memur arasında, ötekilerden daha fazla eşit olmak istiyorlardı, herhalde.

Beytepe'deki gelişmeler de Haceteppe'nin gerçek yüzünü göstermektedir. Kurulduğundan beri Beytepe'de demokratik bir ortam sağlamaya çalışanlara Beytepe'deki yöneticilerin tavırları hiç de övünülecek bir tavır değildir. Bahçelievler katliamı ertesinde, cenaze törenine gitmek için arabaların verilmesini istemeye giden temsilcilere rektör yardımcısı "onlar için araba veremem, onlar belli bir görüşe angaje olmuş kişilerdi" demiştir. Bu talihsiz sözler herhalde yıllar sonrasında anımsanacaktır. Sonunda cenaze töreni için arabalar yine de alınmış, Beytepe öğrenci ve çalışanları dördü Beytepe mezunu olan arkadaşlarına son görevlerini yapmışlardır.

Kısaca şunu her zaman hatırlamak gerekmektedir: Haceteppe'deki demokrat yönetim, bir görünüşten başka bir şey değildir. Öst yöneticiler bu görüntü ile yılınların muhalefetini, hoşnutsuzluklarını yatıştırmaya çalışmaktadırlar.

"ÜNİVERSİTELERARASI SEÇME VEYERLEŞTİRME MERKEZİ"NDEN "TÜRKİYE KÖMÜR İŞLETMELERİ"NE

Haceteppe "Holding"ın eğitim sanayiinde yaptığı "büyük atılımlardan" birisi de üniversite sınavına girmek için başvuran gençlerden toplanan parayı gelir hanesine kaydetmeye başlamasıdır.

Anımsanacağı gibi, önceleri, her yıl başka bir üniversiteye bu sınavı düzenleme görevi veriliyordu. Daha sonra "Üniversitelerarası Seçme ve Yerleştirme Merkezi" yani ÖSYM kuruldu. Bu merkezin yöneticisi, üniversitelerarası kurulca seçilecekti. Yeni kurulan üniversiteler nedeniyle, bu kurulda İhsan Doğramacı'nın önemli bir etkinliği vardı. Böylece ÖSYM yöneticiliğine yine "demokrat görünümü" bir Haceteppe'li profesörün, Altan Günalp'in seçilmesi zor olmadı. Sınav organizasyonu da Haceteppe "Holding"ın kuruluşlarına verildi. Ortadaki para hiç de az değildi doğrusu: 400.000 başvuranın 400'er lira alındığına göre,

400 TL x 400.000 = 160 milyon lira yılda biriktirmektedir.

OSYM çalışanlarının başlarına gelenler de çok ilginçtir. Merkez kurulduğunda, çalışanlar işçilerdir. Bir süre sonra örgütlenirler, bir sendika kurarlar. Ancak toplu sözleşme yetkisi için başvurdıklarında, yetkiyi adı sanı duyulmamış, işyerinde gerçekte bir tek bile üyesi olmayan "Ölke İş Federasyonu"na bağlı bir sendikadan almış olduğunu duyarlar. Bu federasyonun kaç sendikası olduğu, kaç işçiyi üye yapabildiği belli değildir ama, Ankara'nın lüks semtlerinden Gaziosmanpaşa'daki iki katlı villa tipi bir binası vardır.

Aradan bir toplu sözleşme dönemi geçtikten sonra ÖSYM işçilerinin sendikası olan ÖSYM-SEN yeniden yetki için başvurur. İşyerindeki 101 işçinin tümü de sendikanın üyesidirler. Ancak tam o sırada üniversitelerarası kuruldan bir karar çıkar ve 101 işçi, bir gecede memur yapılır. Başka zaman bir-iki memur kadrosu için uzun süre beklemek gereklidir, ama ÖSYM için istenen 101 memur kadrosu derhal bulunur. Demokrat görünümü başkan, birden işçilerden yüz çevirir. ÖSYM çalışanları, haklarını aramaya devam ediyorlar. Görünen odur ki, Haceteppe "Holding", gelirlerine fazla sayıda ortak istememektedir.

Bu gelişmeler, daha eski olayları çağırıştırır. Anımsanacağı gibi Haceteppe bütününe kuruluşlarından birisi de Sisag adlı işyeriydi. Bu işyerinde Sosyal-İş Sendikası örgütlenmiş ve başarılı sonuçlanan bir grev düzenlenmişti. Ama bir süre sonra, işçilerin örgütlenmesinden hiç hoşlanmayan patronlar, Sisag'ı

kapattılar. Fakat elde tutulan pazarları da kayırmamak gerekiyordu. Onun için aynı alanda çalışan yeni kuruluşlar ortaya çıktı. Elbette yine Haceteppe "Holding"e bağlı olarak.

Haceteppe'ye bağlı kuruluşların gün ışığına çıkmış bir başka önemli ticari işi de, Türkiye Kömür İşletmeleri ile yaptığı anlaşmadır. Maden Mühendisleri Odası'nın dergisinde yayınlanan bir yazıyla kamuoyunun öğrendiği bu ihale, TBMM'de de tartışma konusu olmuştur. İhale, bilimsel amaçlarla kurulan üniversitenin kendi olanaklarını nasıl kullanabileceğinin tipik bir örneğidir. İhaleyi Haceteppe Vakfı'na bağlı derneklerden birisi imzalamıştır. TKİ'nin ısmarladığı işin karşılığında Haceteppe'ye ödenecek paranın en az iki buçuk milyar lira olacağı hesaplanmıştır. Östelik yapılacak işin önemli bir bölümü, Maden Tetkik Arama Kurumu'nun daha önceki çalışmaları na dayanacaktır.

Bütün bunlardan sonra, Haceteppe "Holding"ın bilim adına, ülkenin egemen sınıflarıyla yakın çıkar ilişkilerine girdiğini söylemek hiç de garip kaçmayacaktır.

HACETTEPE'DE DEMOKRATİK TOPLUMSAL MUHALEFET

Bütün bu gelişmelere karşın, Haceteppe, ilerici, demokrat bir öz taşıyor. Çünkü patronların bu kâr kaynağını işletebilmeleri için emekçilere ihtiyaçları var. Bu merkezin hizmetlerini yürüten yüzlerce işçi, memur, asistan ve öteki çalışanlar, ekonomik-demokratik hakları için örgütleniyorlar. Türkiye'deki demokratik kitle örgütlerinde çalışan sayısız Haceteppe emekçisi var. İlerici güçler, Haceteppe "Holding"ın gerçekte egemen sınıflar için çalıştığını görüyorlar. Haceteppe'li emekçiler, yalnız olmadıklarını, kendilerinin Türkiye'de yükselen demokratik toplumsal muhalefetin bir parçası olduklarını da biliyorlar.

Haceteppe üst yöneticilerinin Türkiye'nin sağlık sorunlarına bir çözüm olarak önerdikleri, aslında sonuçta sağlık hizmetinin fiyatını biraz daha halka yıkmak amacını taşıyan "aile hekimliği" bir başka yazımızın konusu olacaktır.

TEKİN İŞÇİLERİ PATRONLARA VE YANDAŞLARINA GEREKEN DERSİ VERECEK

Merzifon Teksin um fabrikasında Teksin patronları 12 işçiyi işten çıkarmış sokağa atıyor. Teksin işçileri arkadaşlarını tekrar işe aldrabilmek için, yasal direniş haklarını kullanarak, "yasal görünümü" baskılara karşın direniş geçtiller. Patronlar, işçileri, kendi fabrikalarında sendika kurulmasına tahammülleri olmadığı için, DISK'e bağlı Gıda-İş Sendikasına geçmelerini engellemek için attılar. Sendikayı dağıtmak için işçilerin hepsini kapı dışarı etmek gerekiyordu. Ancak yasal olmadığı için ilk elden 12 işçiyi çıkarmış fabrikada çalışan işçiler direnişi başlattılar ve üç günün sonunda işbaşı yaptılar. Amaçları toplu sözleşmeleri başlatmaya vardı, onların eline koz vermemek, toplu işten çıkarmayı önlemektir. Kararın şu yönde idi: Toplu sözleşme masasına oturduklarında ilk ele alacakları madde 12 arkadaşlarının işe alınması, patronlar kabul etmediği takdirde başka maddeleri görüşmek, böylece yasal grev hakkının doğmasıyla direnişi sürdürmek.

Ne var ki durum böyle olduğu halde, işçilerin yeniden işe alınması işbaşı yapılmaması sömürmeye çalışan bazı grupçuklar işçilere ve sendikalarına saldırtıya geçerek mangalda kalırlar. Onların amaçları 12 işçinin işe alınması değil, TİP üyesi olan Gıda-İş Sendikası şube başkanını ve dolayısıyla TİP'ni yıpratmaktır başka bir şey değildir.

Bu propaganda da başı çeken Devrimci Yol'dan Yenaltı Maden İş Şube başkanının sendikal mücadele anlayışı, özellikle ilginçtir.

Sendikalar politik görev yüklemek, taksim peşine pulluk talap çift sümeye kalkmak demektir. Hedefe ulaşan politik mücadeleyi sendika değil, işçi sınıfının politik hareketi verir. Sendika kendi görevlerini yaparken, işçi sınıfının politik örgütüyle ilişkilerini kurabilmesi, uyum içinde olmasıdır.



Anti demokratik baskılar Haceteppe'nin demokratik geleneğini ortadan kaldırmayacak.

**Thorez'in öz yaşam
öyküsü ve**

FRANSIZ İŞÇİ SINIFININ HALK CEPHESİ MÜCADELESİ



Thorez, Frachon, Marcel Cachin, Vaillant-Couturier, Duclos: Fransa ve dünya işçi sınıfı hareketinin unutulmaz önderleri Halk Cephesi İktidarı döneminde birarada.

MEHMET KÖK

Bilim Yayınları önemli bir yapıt daha yayınladı. Yapıtın önemli yalnızca Maurice Thorez'in dev kişiliğinden kaynaklanmıyor. Maurice Thorez'in tanıklığını yaptığı Fransa ve dünya işçi sınıfı hareketinin en önemli kesitini oluşturuyor. Maurice Thorez'in özyaşam öyküsü çevresinde anlatılan olaylar proletarya enternasyonalizminin tarihini meydana getiriyor. Okuyucu Maurice Thorez'i tanıırken, Fransa işçi sınıfı başta olmak üzere bu sınıfın ilişkileri çevresinde de tüm dünya işçi sınıfı mücadelesinin önemli olaylarını öğreniyor. Yalnız önemli olayları öğrenmek de değil, aynı zamanda uzun sınıf mücadelesi içinde meydana çıkan, gelişen ve günümüzdeki son biçimini alan bilimsel sosyalist terminolojinin temel kavramlarının tarihi kökenlerini de kavramak yapıtın sağladığı bir yarar oluyor.

Yürüyüş'ün geçen sayısında orta sayfa Sosyal Demokrasinin Tarihsel Yanılışı başlığını taşıyordu. Haluk Tosun, yazısında tarih boyunca sosyal-demokrasinin teorik ve pratik yanılışlarının neden olduğu sınıf yenilgilerini anlatmıştı. Yazının amacı sosyal-demokrasinin düşünce ve eylemlerini eleştirmek olduğundan bilimsel sosyalistlerle, sosyal demokratların eylem birliği konusu

Fransa ve İspanya örnek verilecek işlenmişse de bu yolda bilimsel sosyalistlerin çektiği kahırlar doğal olarak geniş bir yer almıyordu. Yazının konusu dışındaydı.

Maurice Thorez'in özyaşam öyküsünü yeni okumuştum. Haluk Tosun'un yazısını da okuyunca aklıma ister istemez kitapta okuduğum bazı yerler geldi: Fransa işçi sınıfının birlik uğrunda çektiği kahırlar... Birlik için Fransız komünistlerinin çabaları... Sosyal demokrasinin inatçı karşı çıkışları. Sağ sosyal demokrat önderlerin faşizmle işbirlikleri... İhanetleri... Komünistler için idam çıkaran sosyalist bakanlar.

Dünyanın tüm işçi sınıfı partileri ittifak sorununu çözmekle yükümlüdürler. Daha doğrusu ittifak sorunu işçi sınıfı partilerine sorunudur. Anti-faşist birlik sorunu ile karşılaşıp da bu sorunu sansız ve kolayca çözen bir parti örneği de işçi sınıfı partileri arasında yoktur. İster işçi köylü ittifakı temelinde olsun ister daha geniş temelde nti-faşist cepheler olsun çetin bir mücadele olmaksızın kendiliğinden kurulamaz. Bunun nedeni ittifak ve cephe sorunlarının sınıflar arası bir birlik arama politikası oluşlarında yatıyor. Aralarındaki çelişkiler uzlaşmaz olmayan sınıflar arasında, işçi sınıfı ve köylüler ya da işçi sınıfıyla küçük burjuvazi arasında ittifak arayışları partiler arasında çetin bir mücadele doğuruyor. Niteliği bakımından kaypak ve büyük burjuvazinin kontrolünden güçle çıkabilen küçük burjuvazinin politik temsilcileri olan partiler de ister istemez sınıflarının niteliğini taşıyorlar. Kaldı ki tarihin gösterdiği gibi çoğu sağ sosyal demokrat partiyada da politikacı doğrudan büyük burjuvazinin hizmetinde bulunuyor. Bu yüzden işçi sınıfı partileri gerek iktidara yürürken gerek faşizmle mücadele ederken işçi ve emekçilerin birliğinin sağlanması

uğrunda, işçi ve emekçilerin büyük bir bölümünü oluşturan sosyal-demokrat partilerle olan ilişkilerinde çok büyük güçlükler çekiyorlar ve özverinin büyüğü işçi sınıfı partileri gösteriyor.

Fransız işçi sınıfının halk cephesi mücadelesinin bazı pasajlarını Maurice Thorez'in özyaşam öyküsünden aktarıırken gerçek birlik çabalarının ve özverinin de kimlerden çıktığı açıkça anlaşılıyor.

"Ne Yapmalı" adlı kitabında Lenin şöyle yazıyordu:

"Geçici ittifaklardan ve gene kararsız unsurlarla ittifaktan yalnız kendilerine güveni olmayanlara ürkebilir..."

Fransız komünistleri sosyalistlerle ittifaktan hiçbir zaman ürke mediler. Ne var ki FKP'nin çağrılanna Sosyalist Parti yıllarca kulak tıkadı. Susarak ya da alayla cevap verildi.

2 Aralık 1932'de Thorez verdiği bir söylevde Parti adına resmen şunları söyledi:

"Proletarya birlik istiyor. Proletaryanın birliği bir zorunluluktur. Komünistler bütün güçleriyle birlik için mücadele ediyor, ve... hep birlikte işçi sınıfının birliğinin yolu üzerindeki her engeli aşabiliyoruz, bertaraf edebiliyoruz için bütün proletaryalara kardeşçe el uzatıyoruz."

"... Birleştirme görevimizi, toparlama işimizi yerine getirmek her eğilimden ve her örgütlenmiş emekçilerin ortak mücadelesini sağlamak için hiçbir olanağı gösteri, grev, her türden protesto kaçmıyoruz."

Bu politika doğrultusunda Fransız komünistleri birlik çabalarını yoğunlaştırdılar. Nazilerin 1932 Kasım seçimlerinde 2 milyon oy kaybetmeleri üzerine Fransa'da sosyal demokrat yöneticiler Hitler'in "kesin yıkılışından" söz ettiler. Leon Blum Le Populaire dergisinde, "Artık nasyonal sosyalizme iktidar yolları kapalıdır. Alman sosyal-de-

mokrasisi Hitler'i altetti" diye yazdı ve bu olaydan iki ay sonra 30 Ocak 1933'de Hindenburg' Hitler'i iktidara çağırdı.

Fransız komünistleri ile birlikte aklıbaşında herkes bu olaylardan üç ders çıkarmıştı:

— Weimar Cumhuriyeti kapitalizmi kurtarmayı başarmış, 1918 devrimini bastırmış ve "demokrasi" adına demokrasinin gerçek koruyucusu işçi sınıfının militan öncüsünü ortadan kaldırmıştı.

— Sosyal-demokrasi ve reformcu sendikalar, "ehven-i şer"i seçmek bahanesiyle burjuva hükümetlerce dayatılan "fedakarlık" ve özgürlüklerde kısıntı politikasını desteklemişler, faşizme yolu açmışlardı.

— Sosyal-demokrasi ve sendika yöneticileri işçi sınıfının birleşik cephesini reddederek proletaryayı yalnız bırakmış ve silahsız hale getirmişlerdi.

Faşist diktatörlük hiç de kaçınılmaz bir evre değildi. Komünist Partisi'nin işareti üzerine Paris'i emekçiler görkemli bir sırayla harekete geçtiler. 6 Şubat 1934'de 25.000 işçi ayaklandı. 9 Şubat 1934'de 50.000 emekçi "Kahrolsun Faşizm" diye bağırarak polise karşı beş saat süreyle çarpıştı. Altı işçi şehit oldu. Faşizme geçit verilmeyecekti. Faşizmin yenilgisiz proletaryanın eylem birliğine bağlıydı. Komünistlerin girişkenlikleri 12 Şubat 1934 genel grevinin başansını ve halk güçlerinin toparlanmasını sağladı. Dört buçuk milyon işçi iş bıraktı. Fransız işçileri, Komünist Partisi'nin ittişyle, bütün dünyanın emekçilerine faşizme karşı etkili bir şekilde mücadelenin yolunu gösterdiler: Proletaryanın çevresinde geniş bir anti-faşist Halk Cephesi'nin oluşması.

FKP hararetli, inatla birlik tuttu.

Thorez, "9 Şubat'tan beri içinde onyedinci şehit verdiğimiz mücadeleye, savaşlar daha yal-

nızca bir başlangıçtır. 'Bizimle' faşizm' arasında başlayan sürat yarışında, burjuvazi daha çabuk ilerlemek istiyor. Eğer biz, 'birleşik cephe için daha, çok daha, hep daha çabuk' olamazsak, faşizm işçi sınıfını alt edebilir. Oysa biz, faşizmin Fransa'da başarısını istemiyoruz... Biz her ne pahasına olursa olsun eylem birliğini sağlama istiyoruz..." diyordu.

Sonuçta çok büyük çabalar ve FKP'nin fiilî kitlesel öncülüğü ile birlik sağlandı. 27 Temmuz 1934'de Komünist Partisi ile Sosyalist Parti arasında eylem birliği antlaşması imzalandı.

Ancak bu yalnızca bir mücadele başlangıcı idi. FKP ve Sosyalist Parti arasında birlik ve mücadelenin sadece bir başlangıcı idi bu antlaşma.

Daha sonraları komünistler, Hitler yanına bölücü çalışmalar yapan Sosyalist Parti genel sekreteri Paul Pauré ve C.G.T. sekreteri Belin gibi adamları da teşhir ediyorlardı. Bu adamlar ulusal güçleri parçalamaya çalışıyorlardı. Faşizm karşısında işçi sınıfı ile tüm iyi niyetli Fransızları silahsız bırakmaya yönelik gerici ve ağlamaklı bir pasifizm öğütüyorlardı.

27 Eylül 1939'da La Populaire'de Leon Blum, şöyle yazmıştı.

"Partimiz çoğunluğunun, Fransız Komünist Partisi'nin dağılmasını doğal ve yasal bulacağına inanıyorum."

Ocak 1940'da Vichy hükümetinin önemli kişileri olacak sosyalist milletvekili Chasseigne, komünistlerin önemine bir kurşun atılmasını istiyordu. Başka bir sosyalist milletvekili, Georges Barthelemy komünistler için gtyotın talep ediyordu.

20 Mart 1940'da İşçileri Bakanının tabiriyle şöyle idi:

"Artık komünizmin milletverici yoktur. 300 komünist belediye meclisi görevden uzaklaştırılmıştır. Biri 600.000 tirajlı L'Hu-

manite, öteki 250.000 tirajlı Ce Soir olmak üzere iki gündelik ve 159 başka gazete ortadan kaldırılmıştır. 620 sendika feshedilmiştir. 11.000 arama yapılmış, komünist eğilimli siyasi topluluklara ilişkin 675 fesih kararı verilmiştir. Ayrıca militanlar izlenmiş, 7 Mart'ta 3400 militan tutuklanmıştır. Toplama kamplarında gözaltına alınan birçok kişi vardır. Komünist memurlara karşı 8000 müeyyide uygulanmıştır. "Maurice Thorez'in özyaşam öyküsünden alınan bu pasaj şöyle devam ediyor: Hükümet bu güzel işi yarıda bırakmadı. Serol adlı bir sosyalist bakan, hainler ve Hitler casusları serbest dolaşırken, komünist propaganda yaptığını şüphe edilen Fransızlara karşı ölümlü cezası karar-namesi çıkardı.

FKP Hitler işgaline karşı çıkan ve direnişin başına geçen tek ve önde gelen parti oldu. En yurtsever parti FKP idi. Bunun ödününü Nazizmin yenilgisinden sonra ülke emekçilerinden alıyordu. Maurice Thorez Leon Blum hükümetinin geçişini yapıtında şöyle anlatıyordu:

"Genel seçimler Hükümet başkanlığını Partimizin üstlenmesi gerektiğini göstermişti. Komünist Parti Hükümet Başkanlığına beni aday gösterdi. 4 Aralık'ta yalnızca bizim milletvekilleri ile yüz dolayında sosyalist milletvekillinden 80'inin oylarını elde ettim. Aralarında Andre Philip, Deferre ve Depreux'un bulunduğu S.F.I.O. (Fransız Sosyalist Partisi) grubunun yirmüç üyesi çekilmişti. Oylamada bulunan bu sosyalistlerden biri Komünist adaya oy vermektense ellerini keemeyi tercih edeceğini söylemişti.

"Partimizin Merkez Komitesi, Sosyalist Parti'nin yönetim komitesine bir mektup göndererek hükümet başkanlığına işçilerle demokratik güçlerin birleşmesinden yana bir sosyalist aday gösterilmesini önerisinde bulundu. Sosyalist Parti bu mektubu cevapsız bıraktı. Dayanmayı düşündüğü çoğunluğun sınırlarına aldırış etmeksizin Leon Blum'u sahneye çıkardı. Salt sosyalistlerden oluşan Leon Blum hükümeti, gerçekte, 10 Kasım seçimini gözlerden kaçırma, bizi hükümetten

uzaklaştırmak için atılan bir ilk adım, gerici politikası yolunda bir aşama idi."

Leon Blum hükümeti Vietnam savaşını sürdürdü. FKP karşı çıktı. Madagaskar'da Madagaskar halkının haklı isteklerini kanla boğmak için bir provokasyon hazırlanmıştı, bu provokasyona da FKP şiddetle karşı çıktı.

Her dönemde sosyal demokratlar kaba bir deyişle, Fransa'da da su koyverdiler. Truman doktrini ve Marshall planının uygulanışında, NATO ile Fransa ilişkilerinde, Cezayir'in bağımsızlığı konusunda, Vietnam Savaşı konusunda, De Gaulle'un ülkede egemenlik kazanması konusunda ve sayısız ekonomik uygulamalarda Fransız sosyal-demokratlarının partisi Fransız Sosyalist Partisi hep savrulmuş ve sonunda büyük burjuvazinin kucagina düşmüştür.

İşte FKP ve Sosyalist Parti'nin kısa zaman önce bozulmuş olan ortak hükümet programı çevresindeki birlikleri de düşündüğünde ve bu olayın da iktidar arifesinde olduğu düşünüldüğünde akla bu tarihi yanlışlar ve güçlükler geliyor. Fransız komünistlerinin birlik başanlı ve anlayışları böylesine çetin sınavlardan geçmiş, ve böylesine içten, inatçı ve kararlı bir birlik anlayışı.

"İşyap duran bilime Belalann ölümüne, cömert bağışlamaya Bolluğa, huzura, gülişe, mutlu insana Gider bu şanlı gemi..." diye biten özyaşam öyküsünün sonunda Maurice Thorez kendisinin olduğu gibi tüm dünya işçi sınıfı devrimcilerinin kendi mücadelelerine bakışlarını da özetlemiştir:

"Bu mücadele bana kendi halıyla, insanlığın kurtarıcısı proletaryaya özdeşleşme mutluluğundan daha büyük bir mutluluk; onun kavgasını yönetme onurundan daha gerçek bir onur; tarih, ilerleme, sömürülen ve ezilenlerin kurtuluşu doğrultusunda yürüme doyumundan daha yüksek bir doyum; komünizm megalesini yükselen kuşaklara götürme onurundan daha yüce bir onur olmadığımı da öğretti."



Maurice Thorez "Genç-Öncü" satan Komünist Gençlik Hareketi militanları arasında.

SODA İŞÇİLERİ TUZAKLARI BOZACAKTIR

Bakanlar Kurulu kararıyla ertelenen grevden sonra, soda işçilerinin mücadelesi, işverenin antidemokratik uygulamaları karşısında örgütlü ve bilinçli olarak devam ediyor.

Bilindiği gibi 8 Ağustos 1978'de başlayan soda grevi, işyerindeki mühendis ve şeflerin de katılmasıyla kamuoyunun dikkatini daha da üzerine çekmişti.

Dört buçuk ay başarı ile sürdürülen grev süresince, CHP ağırlıklı hükümet işçiden yana görünüş, diğer yandan da işverenin soda ithaline izin vererek işçileri arkadan vurdu.

Bu arada grevden yararlanan bazı kimseler veya kuruluşlar, kaçak soda ticaretiyle alışılmış vurgunlara, böylesi yeni yöntemlerle devam ettiler. Öyle ki, Türkiye'de soda fiyatı 7.500 TL/Ton iken, bu karanlık adamlar sodayı 80.000 TL/Ton'a sattılar.

Kaçaklığı önleyemeyen CHP ağırlıklı hükümet, soda tüketicilerinin ve grevin uzamasından hoşnut olmayanların baskısıyla, 26 Aralık günü grevi erteledi. Bunun için resmi gerekçe olarak "yurt sağlığı" gösterildi. Oysa ilaç sanayiinde soda tüketimi, Türkiye soda üretiminin çok az bir yüzdesini oluşturmaktadır.

Üzerlerinde böyle oyunlar oynanan işçiler, 29 Aralık'ta işe başlayadılar. Bu defa işverenin akıl almaz istem ve hareketleriyle karşılaştılar. Dört buçuk aydır çalışmayan bir tesisin iyi bir bakımdan sonra çalışabileceğini herkes biliyor-

du. Fabrika çalışmaya hazır bile olsa teknolojik olarak, çalışmaya başladuktan ancak üç gün sonra üretime başlayabiliyordu. Bu koşullarda, işveren bir hafta sonunda üretime başlanmaması konusunda işçilere baskı yapmaya başladı. Oysa, teknik elemanlar, bakım için gerekli malzeme hazır olduktan sonra, 20-25 gün içinde üretimin gerçekleştirilebileceğini söylüyorlardı.

Bütün bunlara rağmen, daha ilk haftanın sonunda işveren üretim olmuyor bahanesiyle çeşitli baskılar yapmaya başladı. İşçileri mahkemeye verdi. Bölge Çalışma Müdürlüğünden müfettiş getirterek, malzemesizlikten çalışmayan işçiler hakkında "İşyerinde pasif direniş vardır" şeklinde rapor aldı.

İşte bu rapordan sonra, işverenin niyeti anlaşıldı. Raporu koz olarak kullanıp, "çalışmayı engellemek" gerekçesiyle 8'i mühendis 24 işçiyi süresiz izine ayırdı. Ve beklemeye koyuldu. Çalışan işçiler 24 arkadaşın için ilgisiz davranışa, derhal onların işlerine son verilecekti. Arkasından yenileri gelecekti.

Grevde beraber ve dayanışma içinde bulunan soda işçileri, aynı dayanışmayı çalışırken de sürdürüyor.

24 işçinin izinlerinin kaldırılmasına, işverenin antidemokratik uygulamalarının son bulmasına, ekonomik ve demokratik talepleri doğrultusunda bir sözleşme imzalanana kadar, soda işçileri örgütlü birlik güçleriyle yasal haklarını sonuna kadar kullanacaklardır.

BİRLİK MENSUCAT'TA ÜÇLÜ KUTSAL İTTİFAK

Son günlerde tekstil işkolunda ve 1700 işçinin çalıştığı "Birlik Mensucat Fabrikası"nda işçiler, patron-Türk Mensucat-İş ve Tekstil işçilerinin ortaya koyduğu oyunlarla dolu günler yaşıyor.

Kararışın yaşandığı şu günlerde 100'ü aşkın ilercici ve demokrat işçi, patronun ham madde yetersizliği, döviz darlığı ve girdi fiyatlarının artması bahanesiyle işten atıldılar. Bu ve buna benzer işyerlerinde daha birçok işçinin işinden atılacağı günler yaşayacağımız önümüzdeki günlerde.

Patron, bu işçileri işten atış gerekçelerini kendisine göre(!) bulmuşken MHP, UGD ve benzeri kuruluşlardan imzalı kağıt getiren kişileri iş almakta ve işe alınan bu kişilerden faşist örgütlere sürekli olarak para aktarılmaktadır.

Bu işyerinde özellikle 3-11 ve 11-7 postalarında çalışmak, hele hele o işyerinde sendikal alanda verilen mücadelede en ön safta olan namuslu demokrat ve sosyalist işçiler için başlı başına bir sorundur. Son olarak 3-11 postasında çalışan iki işçinin, elektriklerin hesildiği anda faşist tarafından saldırıya uğraması, el ve bacaklarının makinelerle sıkıştırılmak istenme-

si önemli bir örnektir. Bu işçiler SSK Hastanesinde 15 gün tedavi gördüler.

Tekstil işkolunda çalışan işçiler yıllardır TEKSİF'in, özellikle sendika başkanı Tahir Horoz'un demir öksesi altında örgütlenmeden, işyerindeki sağlık koşullarından ve diğer birtakım sosyal haklarından yıllardan beri söz etmeyi adeta unutmuşlardır.

Bu sapsarı sendika ağası, patron ve büyük işadamı Tahir Horoz'un 1981 yılına kadar sendika başkanlığı yapacağı ve o yıldan sonra Tekstil Sendikası Genel Merkezi'nde görevlendirileceği, işçiler arasında yaygın söylentiler arasındadır. Genel Merkeze seçilemezse bile kendisi buraya gelecek güçtedir! Çünkü Tahir Horoz'un sendika üyeleri adına kendi işyerlerinde toplu iş sözleşmesi yaptığını bilmeyen işçi yoktur.

Tahir Horoz Sermest Hal ve Orta Anadolu Mensucat'ın en büyük hissedarlarından biridir; ayrıca Kayseri Tekstil ve Lüks Kadife'de de hissesi vardır.

Tahir Horoz'un bütün bu yaptıklarından sonra son yıllarda tekstil işkolundaki çalışan işçilerde örgütsüz ama yavaş yavaş bir başkaldırma başlamıştı. Bunun en canlı örneği olarak Siimer Fabrikasın-

da yapılan üç yıllık toplu iş sözleşmesinde elde edilen günlük rakama (115 TL) karşı son sendika seçiminde Tahir Horoz'a karşı muhalefet adaylarının çıkması gösterilebilir.

İşçilerin, Tahir Horoz git-sin de kim gelirse gelsin anlayışını -bu işyerinde çok iyi değerlendiren Türk Mensucat-İş, patronun yanında Tekstil'de yanına alarak ilercici, demokrat, namuslu işçileri tazminatsız işten atmakta, bu operasyonlarını yasal yollara başvuran işçileri tehdit ve yıldıрма yoluyla yürütmektedir.

Ne olmuştur da bu üçlü kutsal ittifak bu kadar azgınlaşmıştır? Bunun cevabı çok açık ve nettir: Kayseri'nin 50 km. uzağındaki Avanos'a bağlı Kalaşa kasabasında kurulu bulunan ÖRGİ A.Ş. işyerinde çalışan işçiler tarafından Tekstil için örgütlenme çalışmalarına başlanmıştır.

Burjuvazi ve onların sendikal alandaki temsilcileri olan sapsarı Tekstil ve Türk Mensucat-İş için Tekstil'in Kayseriye girmesi, sonun başlangıcıdır.

Bütün bu oyunları, tekstil işkolundaki ilercici ve sosyalist işçilerin örgütlü birliği bozacaktır.

Devrimci yığın psikolojisi nedir

KİTLELERİN TOPLUMSAL OLAYLAR KARŞISINDA TUTUM ALIŞLARI VE SUBJEKTİF KONUMLARI, POLİTİK ÇÖZÜMLELERDE BELİRLİYİCİ ÖNEM TAŞIYOR. BU SORUN, EN GENEL DEYİMLERLE "DEVRİMCİ YİĞİN PSİKOLOJİSİ" OLARAK TANIMLANIYOR. AŞAĞIDA BULGAR ARAŞTIRMACISI GEORGI YOLOV'UN "KRİTİK DURUMLAR VE YİĞİN PSİKOLOJİSİ" ADLI KİTABINDAN BİR BÖLÜM SUNUYORUZ.

GEORGI YOLOV

Toplumsal moral en sık sözü edilen yığımsal olgulardan birisidir. Toplumsal moralin en karakteristik özelliği değişken ve dinamik bir yapıya sahip olmasıdır. Yığınların düşünce, niyet, tercih ve kavırlarının en güvenilir ölçüsü yığımsal moraldır. Toplumsal moral en parlak ifadesini devrimci hareketin gelişim dönemlerinde bulur. Sosyalist devrimde hazırlama ve gerçekleştirilmede gerekli en önemli faktörlerden birisi yığınların devrimci moralinin özünü ve dinamiğini gereği gibi kavramaktır. Yığınların devrimci moralinin özü ve dinamiğine ilişkin bu ve benzeri bir sıra sorun Lenin'in yapıtlarında önemli bir yer tutmaktadır. Hiç bir marksist usta toplumsal moralin teorisini ve pratiğini Lenin kadar tanıyamaz.

Lenin, yapıtlarında, Rus proletaryasının devrimci moralinin özünü ve proletaryaya psikolojinin gelişimini vurgulayan üç temel aşamayı şöyle değerlendirmiştir.

a) Toplumsal psikolojinin ideolojik düzeye çıkarılması,

b) Sosyalist devrimin oluşması için gerekli özveriyle gösterecek gözlük milletinin yetiştirilmesi ve

c) Yöneticilik ve iktidar psikolojisinin oluşmasını sağlamaktır.

20. yüzyılın girişinde Lenin büyük bir ilgiyle proletaryanın toplumsal psikolojisini incelemekte, özellikle yaşam şartlarıyla ilişkisini yakından izlemektedir. İşçi ücretleri, gelişmiş uygulanan acımasız cezalar ve iyeri yöneticilikleri incelemesinin odak noktalarını oluşturmaktadır.

DEVRİMCİ MORALİN GELİŞMESİNDE 1905 DÖNEMECİ

V.I. Lenin işçilerin yaşam şartları ve iş durumlarıyla ilişkili tüm ayrımlarla ilgileniyor, bu ayrımlardan çıkarak işçilerin genel yaşamları hakkında bilgi edinmek istiyor, onlara daha yakın olmak için gerekli devrimci propaganda için kaçınılmaz olan tüm ayrımları dikkatle inceliyordu." diye yazıyor Nadejda Konstantinova Krupskaya. (V.I. Lenin Biyografisi. s.26)

1891'de İşçi Sınıfının Kurtuluş Birliği'nin kurulmasından sonra sınıfal bilinçlenme ve örgütlenme sorunları Rus proletaryasının savaşımında en güncel yerli tutuyor. Emekçilerin psikolojisinde oluşan bu kökle değişimde en önemli faktörlerden birisi "İskra" (Kıvılcım) gazetesinde, ilkinisiyle 1902'de kurulan devrimci marksist partinin kuruluşudur.

Proletaryanın devrimci moralinin oluşmasındaki ilkin karakteristlik dönem 1905 yılına rastlamaktadır. 9 Ocak 1905 yılında birinci Rus Devrimi başladı. Bu devrim Paris komününün yenilgisinden sonra Avrupa'da onlarca yıl devam eden politik gerici-likten sonra dünya çapında oluşan ilk devrimdir. Hiç kimse yüksele-tilmekte olan Rusya'daki devrim fikrini yığınların psikolojisini Lenin kadar bilemiyordu. Aralık 1904 yılında Cenevre'de yaşamasına rağmen proletaryanın ve geniş halk yığınlarının çağrısına karşı kaba roşnutuzluğunu en iyi Lenin kavıyordu. Lenin "Saltıkılık" (Mutlakiyet) ve Proletaryaya" adlı makalesinde devrimci proletaryanın ve halk sınıflarının politik bilinçlerinin oluşmasında en büyük okul olduğunu belirtiyor ve devrimci moralin

yükseldiği dönemlerdeki politik bilinçlenmenin bir günü, barışçı dönemin birkaç yıla eşittir diyordu.

Daha sonraki emperyalist savaş döneminde, özellikle Şubat ayından başlayıp Ekime kadar devam eden sosyalist devrim döneminde değerlendiren Lenin yığınların politik ve psikolojik gelişimindeki en önemli faktörlerden birisinin onların kendi savaş deneyimleri olduğu sonucuna varıyordu. Tam bu dönemde yığınların devrimde aktif olarak katılmasını öngören ayrıntılı bir plan hazırlayan Lenin sosyal psikolojinin bazı temel sorunlarını ve etkinliğini detaylarıyla birlikte inceledi.

YİĞİNLERİN ÖZ DENEYİMİ VE DEVRİMCİ MORAL

Somut koşullardaki devrimci ortamın politik ve örgütlenme sorunlarını değerlendiren Lenin yığınların sosyal psikolojik durumunu da hiç bir zaman unutmuyordu. Herşeyden önce işçi sınıfının öncülüğündeki gençlik ve öğrenci yığınlarının devrimci coşkusunun devrimdeki rolünün önemine işaret ediyordu. Gençliğin patlamaya hazır psikolojisini, ve demokrasiye olan doğal tutkusunu iyi tanıyan Lenin onun savaş katılmasının gerekliliğini ve öğrenci, gençlik ve işçilerden oluşan vurucu grupların derhal eyleme katılmasını vurguluyordu. Lenin bu yolla, beklemekte olan ve ıktirclilikle geçiren diğer halk yığım ve tabakalarının esleneneceğini ve etkileneceğini hesaplıyordu. Başlangıç ne kadar casibeli ve imrendirici olursa yığınların devrimde katılma olasılığı o kadar büyüktü. Böylece toplumsal hareketlerin temel öğelerinden olan yığımsal telkin ve destek mekanizması harekete geçirilmiş olurdu.

Yığınların devrimci savaşta "kendi deneyimlerini özümseme" sürecinin diğer bazı psikolojik özellikleri vardır. Proletaryanın ve geniş halk yığınlarının mevcut güç ve olanının pratikte denemesi (yığımsal gösteri, grev, eylemsel dayanışma vs.) onların teorisine ve ideolojilerine olan ilgilerini artırır. Bundan çıkarak diyebiliriz ki devrimci savaşın en aktif dönemleri halk yığınlarının teorik bilin-çe olan susanışlığının doruk noktasına ulaştığı dönemlerdir.

Psikoloji, özellikle yığımsal olayların ve ilişkilerin, teorik bilincin algılanmasında ve devrimci inancın pekişmesinde önemli rol oynadıklarını önemle belirtir. Yığınlar yada kişiler ilişkileri kendi öz deneyimleriyle birleştirip yaşadıklarında olaylara karşı özel yani kişiye özgü bir ilgi duyarlar. Tam bu noktada Lenin Marksizmin günün sloganı olmasa gereğine işaret eder.

Bu anlam başka sosyal psikolojik özellikleri de vardır. Yığınların Marksizme yönelmesi yalnız marksizmdir. proletaryaya ideolojisi olmak: karakterini vurgulamakla kalmayıp aynı zamanda onun tüm insanlık için gerekli bir bilimsel teori olduğunu da ispatlar.

Devrimci sürecin yükseleli dönemleri, yığınların en iyi algılanma, duyma, gerçekleri saba-utmutlardan ayırma, gerçekle hokkabazlık ve doğruyla yalan arasındaki farkı belirleme yete-ğinin en güçlü olduğu dönemlerdir.

1. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi Rusya'da ve dünyadaki devrimci hareketin önüne bir sıra sorunlar ve engeller çıkardı. Savaştan çok daha önce oportünizm kurdunca kemirilen ve "anayurdumuzu savunalım" sloganı altında işçi sınıfına lianet eden Batı Avrupa sosyal demokrat partileri böylece emperyalist burjuvaziye yardımcı misyonunu yüklenildiler. Bunu fırsat bilen burjuva partileri ise yığınların bilincini milliyetçilik ve şovenizmle zehirlenmeye hız verdiler.

Sosyal demokratların şovenizm propagandasının yığınlar üzerindeki etkisinin geçici olduğunu bilen Lenin halk sınıfları üzerindeki aldatmacanın etkisiz kalacağını ve kısa sürede bu uyuşukluğun yerini devrimci dinamizme bırakacağını söylüyordu. "Savaş tezleri" ve "savaş ve Rus sosyal demokrasisi" adlı makalesinde Lenin "emperyalist savaş iç savaşa dönüştürülmeli" sloganını güncelleştirirdi.

Yığınların moralindeki devrimden yana olumlu değişim ve şovenizm afromundan kurtulma eğilimi daha savaşın birinci yılından itibaren başladı. Milyonlarca insanın ölümlü, pahalılık artması, açık ve hastalıklar halk yığınlarının savaşa karşı olan hoşnutsuzluğunu doruk noktasına çıkardı. Lenin in en kısa zamanda yığınların morali devrimden yana değişecek teşhisi bir yılı bile geçmeden doğrulanıyordu.

DEVRİMCİ MORALİN GELİŞMESİNDE EŞİTSİZ GELİŞME

Devrimci moralin dinamiğinin açıklanması konusundaki temel faktör Lenin tarafından bulunan kapitalizmin bir eşitlik gelişim düzeni olduğu yamışlığının klavuz olarak alınmasıydı. Düzensiz gelişim, geçici aşırma-düşüş ve srtlak kapitalizmin en belirgin özelliğidir.

Emperyalizmin ekonomik olumsuzlukları en büyük etkisini yığınların morali üzerinde gösterir. Lenin 1917 yılının başlarını emperyalistler arası savaşın gelişiminin bir dönemece olarak işaretliyordu. Yığınların nefretinin büyümesi, cephedeki askerler arasındaki hoşnutsuzluk, işçi sınıfının devrimci savaşın yüksele-mesi, bütün bunlar devrimci ortamın yaratılmasında en büyük katkıda bulunan faktörlerdi. 9 Ocak 1917 yılında 1905 devrimi üzerine hazırladığı raporunda şöyle diyordu Lenin: "Avrupa'daki bu ölü sessizliği bizleri yalıtılmamalıdır. Avrupa devrimde gebedir. Emperyalist savaşın tilyer üretici canavarlığı, dehqetli hayat pahalılığı, tüm bunlar devrimci moralin yükselmesi için gerekli ve yeterlidir" (C. 18, s.131) Bütün bunlar Lenin'in yığın psikolojisine verdiği önemli ve onun bu konudaki ustalığı-nın önemli kanıtlarıdır.

Devrimci hareketin dinamiğindeki en canabıcı noktaları Şubat'tan Ekim'e kadar olan dönemi inceledi Lenin. Unki "Nimn Tezleri'nde Lenin yığımsal devrimci coşkunun yönlendiril-mesi konusunda önemli ve temel sorunları geniş bir şekilde işle-mektedir. Lenin'in görüşleri "Vakti kaybetmeksizlin ilahlı savaş" sloganını güncelleştirmek isteyen bazı partillerin görüşle-rinin tamamen aksineydi. Lenin bu dönemde devrimci hareketin sessiz ve derinden örgütlenmesi gerektiğini vurguluyordu. Bunun sebebi proletaryanın yeteri kadar örgütlü ve bilinçli olmamasıydı. Halk yığınları hâlâ geçici hükümetin demagojilerine inamıyor ve onu destekliyordu.

Lenin bolşeviklerin halk yığınları arasında aktif olarak çalışmasını ve kendilerini sosyalist devrimin en inancılı temsilcileri olarak yığınlara kabul ettirmesini istiyordu. O, yığınların kazanma konusunda tükenmez bir enerjiye sahipti. Bu dönemde işçi, köylü ve askerlerin morali üzerinde en büyük etkiyi Lenin'in konuşmaları yapıyordu.

Barışçı göstericilere karşı girişilen Temmuz katliamına karşı gösterilen tepki geçici hükümetin tüm demagoji ve sahtekarlıklarıyla yıkılıp gitmesine ve emekçilerin kesin kurtuluşuna yol açtı. Devrimci moral yeni bir nitelik ve şekil kazandı: Geçici hükümet karşı uzağmasa bir kin ve ikibakış yönetimin Sovyetler lehine ortadan kaldırılmasındaki kararlılık. Yığınların devrimci moralindeki bu yükseleli devrimci mücadeleyi yeni bir aşamaya ulaştırdı. 6 Ekim gecesi 7'ye bağlayan 1917 yılında yüce Ekim Sosyalist Devrimi yengi kazanıyordu.

Mitka Gripçeva ile bir söyleşi

"İNSAN GÜÇLÜKLERİ AÇIK ALINLA KARŞILAMALI"

Alınada yılların silemediği bir yara izi var. Beni evinin eşiginde karşıladı. Ülkemizin yeni yaşamında, yeni yaşamı uğrunda efsaneleşen bu kadın, evinin kapısını kendi eliyle açarak beni içeri davet etti. Mitka Gripçeva'yı bu kadın. Kitap sayfalarındaki fotoğraflarda karşımıza genç kız elbiseleriyle çıkan, her yeni sayfada benliğimize biraz daha yerleşen bir kadın. "Seni Halk Adına Ölüme Mahkum Ediyorum" adlı kitabının her sayfasında biraz daha sevdiğimiz kadın.

Somut sorularla dayandım kapısına. Sosyalist toplumun Bulgar kadınının kişiliğinde ve yaşamında oluşturduğu değişiklikleri nasıl değerlendirdiğini, yeni toplum düzeninin kadınına sağladığı gelişme olanakları hakkında neler düşündüğünü öğrenmek istiyordum. Bulgar kadını hak ve olanaklarından nasıl yararlanıyor? Yaşamının hak ve yükümlülüklerini, halk adına bir bütün olarak işe koymaya hazır mı? Yeni Bulgar kadınının kişiliğinde en güzel ve en belirgin çizgiler hangileridir? İşte bu soruların yanıtını öğrenmek için çaldım kapısını.

Ama eşikten içeri daha ilk adımımı atarken, önceden hazırladığım bir soru-yanıt şeması tuzla buz oldu. Söyleşim, söyleşi olmaktan çıktı. Ben ders niteliğini aldı. Yaşam dersi niteliğini. O öğretmen, ben öğrenci! Karşımda, yaşamını sözün tam anlamında değerlendirmiş bir kadın vardı. Ölümün olduğu kadar, yaşamın da her yüzünü görmüş, yaşamış bir kadın. Yaşamda kolay işler olmadığını bilen bir kadın. "Derine girmemek için suyun sığından gitmek isteyen kişinin, boğulmaktan korkan kişinin, yaşamda altından çıkabilecek bir ödevi üstlenemediğini, dolayısıyla bir kimseye birşey veremeyeceğini, ardında hiçbir iz bırakamayacağını" bilen bir kadın. Ve bundan ötürü olacak ki, Gripçeva bacının sözleri, düşünceleri böylesine gerçekçi, böylesine devrimci, ateşli ve romantik aynı zamanda.

— Herşey değişti, diyor Mitka baci. Kadın şimdi bir zamanlar hayal bile etmekten korktuğu haklara kavuştu. Erkekler gibi çalışma, öğrenim görme, mesleki hazırlığını yükseltme haklarını kazandı. Kadın şimdi maddi yönden bağımsızdır. Çocuklarını büyütüp yetiştirirken, toplumun yakın ilgisini görür. Bir zamanların kadını, bugün uzun süreli annelik izninin gerçek olduğuna kolay kolay inanmaz. Ama bugün bile kadınların önemli bir kesimi, evlendikten sonra kendisini geliştirme-de yavaş kalmakta, çevresindeki olaylara duyarlılığını yitirmekte, hatta bir kesimi ise kişi olarak gelişmekten bile vazgeçmektedir. Bu, günümüzün büyük bir sorunudur. Bu sorun yalnız kadınların değil, bütün toplumun sorunudur. Örnek olarak seni ele alalım. Toplum sana sınırsız olanaklar, haklar verdi. Yaşamına eğitime yakın ilgi gösterdi. Neden? Bütün bunları bir yana bırakabilir misin bugün? Buna hakkın var mı?

Mitka baci yeniden kendi yazgısını örnek olarak gösteriyor. Bir devrimcinin yazgısı. Ödünsüz, acımasız, katı! Ama aynı zamanda bir kadının, seven bir kadının, ananın yazgısı. Yaşamın böylesine ağır yükü altında nasıl yığılıp kalmadığını soruyorum. Gençlere, birgün "elimden geleni yaptım" diyebilmeleleri için nasıl tavsiyelerde bulunacağını soruyorum.

Fakat Mitka baci, nasihatçı değil. Bir ana, bütün analar gibi. Bir baci, bütün bacılar gibi. Bir dost, bütün dostlar gibi. Gerktiğinde sana yardım etmeye hazır olan, yaşamının en önemli sonucu ve gerçekliği yanında olmak isteyen bir ana, baci ve dost.

— Yaşam bal gibi tatlı olmaz her zaman. Bir değilse, başka acısı olur insanın. Kendine acılamamalı insan. Güçlükler ortaya çıkınca herşeyi yüzüstü bırakıp kaçmamalı. Akıntıya kapılıp yaşamamalı. Ben bugün şu kadar yılın ardından hayatım boşa geçmedi diyorum. Sevdğim bir işim var. Akşam sabah görüştüm dostlarım var. Çalışarak yaşıyorum. Çünkü insan ancak çalıştığı zaman yaşar. Yarattığı herşeye kendinden bir parça katmalı insan, güçlükleri daima açık alınla karşılamalı!...

COŞKUN KARTAL

Türkiye'de yasal olarak "sansür" tabii tek kurum şenemadır. Ülkemizde ilk sansür uygulaması 1. Dünya Savaşı sonunda İstanbul'daki Fransız işgal kuvvetleri komutanı tarafından yapılmıştır. Daha sonra Cumhuriyet döneminin öncesi ve sonrasında sinemada "sansür" uygulamasına büyük bir özen gösterilmiş ve 1934'te Mussolini İtalyasından alınan bir "Sansür Talimatnamesi" Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası'na eklenmiştir.

Ülkemizde "Sansür Kurulu" adı verilen kuruluşun ne tür filmleri sansüre tabii tuttuğu, kesintilere uğrattığı ve yasakladığı herkes tarafından bilinmektedir. Sinema konusunda sansüre bu denli önem verilmesinin nedeni ise, sinema sanatının yığınlar üzerindeki büyük etkisinin içinde gizlidir. "Okuma yazma bilmeyen yığınlara bile" hitap edebilecek olan en güçlü görsel sanat dalı olan sinemanın, mevcut sisteme karşı tepki yaratabilmesi olanağını ortadan kaldırmak için, eskiden beri bu kuruluşa özel ve "yasal" bir önem verilmiştir.*

"SANSÜRDEN GEÇEN FİLMLER

Türkiye'de "sansür"ün hangi filmlere uygulandığı bilinmiyor. Toplumsal gerçekleri doğru bir biçimde dile getiren, mevcut düzene karşı tepki yaratabilecek nitelikte olan hemen tüm filmler mutlaka "sansür duvanı"na çarpmak zorundadır. Gerçi, bugünün "sansürden geçmeyen" filmlerin yine de gösterilebilmesi için açık olan bir Danıştay yolu var. Ancak bu yol, gerek yol açtığı masraflar, gerekse de filmin vizyona girisindeki gecikme yüzünden birçok filmci için çekici bir yol değil. Ticari amaçlı filmler yapan sinemacı "sansürden geçirebileceği" filmler yapmayı tercih ediyor.

Bu tercih nedeniyle özellikle 60'lı yıllarda Türkiye sinemasında tipik bir "yerli film modeli" ortaya çıktı. Bu yerli film modeli, hem derhal vizyona girerek kâr getirebilmek açısından film yapımcılarına yararlı oluyordu, hem de "mevcut sistemin lehine" bir işlev yerine getiriyordu. Hem filmci ticari amacını gerçekleştirebiliyor, hem de emekçi yığınlar üzerinde bir koşullandırılma yaratılıyor, böylelikle sinema sanatının "zararlı faaliyet"i önlenmiş oluyordu. Bu model, herkesin bildiği gibi çoğunlukla "zengin-fakir öyküleri anlatan" film modeliydi. Genellikle zengin bir gençle yoksul bir kızın aşk öyküsünü anlatan bu filmler, "mesajı olmayan" gözyaşı filmleri olarak değerlendiriliyor, hatta aydın kesim tarafından alayla karşılanıyordu. Ne var ki, bu filmlerin "mesajının" yönelik olduğu yığınlar "sinemadan anlayan" aydın çevreler değil, özellikle "kenar mahalle halkı" denen emekçi yığınlarıdır.

Bu tür filmlerde konu he-

"MESAJI OLMAYAN" FİLMLERİN MESAJI

men hemen hep aynıydı. Filmin başında bir çelişki den yola çıkılıyor, özünde "sınıfsal" olan bu "zengin-yoksul" çelişkisi sonuçta "en az" indirgeniyor ve ortadan kaldırılıyordu. Bu filmlerin zengin ve yoksul kahramanlarının "kişisel özellikleri" de hep birbirine benzer oluyordu.

Filmlerdeki "yoksul" kahramanların başlıca nitelikleri "dürüst ve çalışkan" olmalarıydı. Üstelik bu "dürüstlük ve çalışkanlık" sadece film kahramanlarını değil, film kahramanlarının yakın çevresini, örneğin oturduğu "kenar mahalle"yi, çalıştığı işyerindeki işçileri de kapsıyordu. Bu mahallenin ya da işyerinin insanları yoksul ama dürüst ve çalışkan oluyordular, emeklerini "alınlarının teriyle" kazanıyorlardı. Ezilmişler, ama "gururlu"ydular. Öyle "para için, pul için" kişiliklerini yitirecek insanlar değildi. Aralarında örnek bir "dayanışma" vardı. Bu dayanışma kimi zaman mahallenin yoksul kızına mahallece yüksek öğretim yaptırmaya ya da onu zenginler çevresine sokabilmek için elbirliğiyle giydirmek boyutlarına ulaşıyordu. Hepsisi de "tevekkül" sahibi insanlardı. Az kazanıyorlardı, ama alınterleriyle kazanıyorlardı, "başkasının malına mihnet etmiyorlardı."

Bu kişiler için "ileride birgün zengin olma" ise bir hayal değildi. En azından "aralardan biri" sonuçta "kendini kurtarıyor" ve zenginler arasına karışıyorlardı.

"MUSTESNA ZENGİNLER"

Bu tür filmlerde zengin çevrenin insanları ise, genellikle kendini beğenmiş, yoksulları hor gören, acımasız, çıkarıcı kişilerdi. Zengin çevrenin gençleri yozlaşmış, "milli değerleri yitirmiş", her türlü ahlak kuralını hiçe sayan kişiler olarak sunuluyordu sinema seyircisine. Ancak bu "yozlaşmış" kişiler arasında "istisnalar" da vardı ve bu "istisnalar" çoklukla filmin konusunun merkezini oluşturan kahramanlardı. Bu kahramanların başlıca özellikleri, kendileri zengin olmasına karşın yoksul insanları "hor görmemeleri", hatta bu çevreden bir kıza aşık olarak gerektiğinde tüm servetlerini bırakıp "alın teriyle para kazanmaya" hazır olmalarıydı. Ancak çevreleri hep sonunda "yola gelliyor" ve yoksul bir kızın evlerine gelin gelmesine "boyun eğiyorlar"dı.

Yoksul bir kişinin zengin bir çevreye aşk ilişkisi yoluyla karışması, aslında bu tür filmlerin emekçi yığınlar sunduğu en önemli mesajdır. Bu birleşme, başta verilen çelişkilerin ortadan kalkabileceği, "herkesin haline rıza göstererek dürüstlükle çalışması"na" devam etmesi gerektiği, "belki birgün" o zengin insanlar gibi olunabileceği mesajını iletmektedir seyirciyi. Buna göre "zenginlik ya da yoksulluk" önemli değildir. Önemli olan "yoksul da olursa" mevcut duruma rıza göstermek, bundan yakınmamak ve dürüstlüğü, çalışkanlığı, kalp temizliğinin "ödüllendirileceği günleri" beklemektir.

"AFYON"

Söz konusu olan "bir sınıf değiştirme olayının" her zaman mümkün olması düşüncesinin emekçi yığınların bilinç altına yerleştirilmesidir. Konularda burjuvazinin bir mensubu -delikanlı- ile emekçi kitlelere mensup bir kişi -genç kız- birey olarak ele alınmakta ve bu bireylerin kişilikleri, kişisel davranışları değerlendirilerek emekçilere bir "afyon" sunma çabasına girilmektedir. Zengin ile yoksul arasındaki uçurum bir evlenme ya da bir aşk olayı ile ortadan kalkıvermektedir. Verilmek istenen bir "umut"ur. Sınıf değiştirme umudu ve herkesin birgün zengin olabileceği umudu. Bunun bağlanması ise özellikle emekçi için çalışkan olmakta yatmaktadır. Hanım hanımca, dürüst ve işini doğru yapan -ki genellikle bir işçi ele alınmaktadır- bir genç kız sonunda zengin bir aileye gelin giderek bunların karşılığını görmektedir.

İşçi-emekçiler ile burjuvazi arasındaki uzaklık sadece bir adımdır. Bir karşılaşma, bir rastlantı, bir aşk bu uzaklığın aşılması için yeterlidir. İşçi ile işveren arasındaki çelişkinin "giderilmez olmadığı" konusunda emekçi yığınlar koşullandırılmak istenmekte, bu koşullandırılma ile de işçi sınıfının mücadelesine özel bir engel yaratılmaya çalışılmaktadır.

Son günlerde TV'de gösterilmeleri oldukça sıklaşan ve "sansür sorunları olmayan" yerli filmleri bu açıdan değerlendirmek gerekmektedir.

* Bu konudaki bilgiler Mahmut Tali Öngören'in SBF-BYYO ve DTCF'deki ders notlarından alınmıştır.

Wells Fargo olayı: "BİR KİRLİ ÇAMAŞIR DAHA"



Geçtiğimiz hafta içinde banında anırlı da olan Ziraat Bankası ile Wells Fargo Bank öncülüğündeki yabancı bankalar grubu arasında imzalanan anlaşmaya ilişkin haberler yer aldı. Anlaşmanın konusunu kısaca özetler misiniz?

Anlaşma sözcüğü yerine "anlaşmalar" dizisi sözcüğünü kullanmak daha doğru olur kanımca. Çünkü, Ziraat Bankası ile Wells Fargo Bank arasında iki ayrı anlaşma imzalanmıştır. İlki, "Dışalın Öfnefinanmanı - Dışalın Döner Kredisi" niteliğindedir. İkincisi ise, Ziraat Bankası'nın Wells Fargo ve yabancı bankalar grubu yararına "Rehin Ajansı" olarak çalışmasını öngörüyor.

Ayrıca, Ticaret Bakanlığı'nın talimatıyla, Ziraat Bankası ile Tarih, Çukobirlik, Antbirlik ve Fiskobirlik arasında da "Rehin ve Güvenlik Anlaşması" imzalanacak. Böylece anlaşmalar dizisi tamamlanmış olacak.

Anlaşmalar, Türkiye'nin Birleşik Amerikan Wells Fargo Bank öncülüğündeki bir bankalar konsorsiyumuna, gelecek yıllarda yapılacak dışsatımlar rehnediyor. Bu konuda talimat verilecek Tarih, Çukobirlik, Antbirlik ve Fiskobirlik mal varlıklarının belirli bir bölümü, Ziraat Bankası'nca Wells Fargo adına kiralanacak depolara konulacak. Detay gibi görünebilir ama hatırlatmakta yarar var, depo kiralama ve masrafları da tümüyle Ziraat Bankası tarafından ödenecek.

Anlaşmalar, petrol ürünleri dışalımını için 1977 yılında TPAO adına hareket eden Petrol Ofisi'nin, Hazine garantisıyla sağlanmış olduğu 150 milyon dolar tutarında ve 2 yıl süreli döner kredinin devamı niteliğindedir. Kredinin 98 milyon dolarlık bölümünün süresi 19 Ocak'da 52 milyon dolarlık bölümünün süresi ise 26 Ocak'da doldu.

Türkiye, 19 Ocak'da alacaklılara kendikaynaklarından 88 milyon dolar ödedi, bir yabancı kaynaktan ise iki hafta süreli 10 milyon dolarlık "köprü finansmanı" sağladı. Maliye Bakanlığı ve Merkez Bankası'na göre, 26 Ocak'da da öz kaynaklardan 52 milyon dolar ödedi.

125 milyon dolarlık kredi anlaşması, 26 Ocak'daki ödemeden sonra yürürlüğe girdi. Bir başka deyişle, ödenmiş olan 150 milyon doların geri alınması amaçlandı. Bu yönüyle anlaşmanın söylendiği biçimde bir öfnefinanman anlaşması sayılmasına olanak yok.

Peki, bu anlaşmaların yasal dayanağı nedir?

Kapsamlı olarak açıklamadan önce belirtiyim: Anlaşmaların yasal dayanağı yok. Aksine, bizzat Maliye Bakanlığı tarafından aifta bulunulan tebliğ hükümleri bu tür anlaşmaların yapılamayacağını hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek kadar açık bir dille belirtiyor.

Dışalın Öfnefinanmanı/Dışalın Döner Kredisi anlaşması, Maliye Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre, Türk Parası Kurumları Kanunu, Hakkında 17 sayılı Karara İlişkin, 12.12.1974 tarihli (seri 7) 130 sayılı tebliğe dayandırıldı. Aynı açıklamada, rehin olayının normal olduğu ve MC dönemlerinde de bugdayların rehin edildiği savunuldu.

Oysa, sözü edilen Tebliğ hükümleri, öfnefinanman kredilerinin uygulanmasını şu koşullara bağlamıştır:

"1. Öfnefinanman kredileri, ancak T.C. Merkez Bankası tarafından alınması

şekliyle ve hangi firma, hangi cins ve miktardaki mal için ve ne kadar süre ile gönderildiği belirtilmek suretiyle getirilebilir."

"2. Öfnefinanman amacıyla dışardan temin edilen kredilere FAİZ ÖDENMEZ. Bu işlemler dolayısıyla yetkili bankalara da dolaylı veya dolaysız FAİZ ÖDENMEZ; MAL REHNEDİLEMEZ."

Maliye Bakanlığınca yapılan resmi açıklamada ise "ihracat öfnefinanmanı yoluyla kredi sağlanması geçmişte de uygulanan ve ihracat rejimimizde yerli olan bir sistemdir" deniliyor. Açıkladığınız ve aynı Bakanlık tarafından yayınlanan Tebliğ ile Maliye Bakanlığının kendi kendisini taktik etmiş olmuyormu?

"Evet. Ziraat Bankası tarafından, Maliye Bakanlığının garantisiz imzalanmış anlaşma, Tebliğ hükümlerine tümüyle ters düşüyor. Kredi için toplam yüzde 10 dolayında faiz ödenecek. Ödemede herhangi bir gecikme olması halinde ise, geciken her gün için anlaşmada öngörülen en büyük faiz oranı üzerinden gecikme faizi uygulanacağı da hükme bağlanmıştır. Bunun yanı sıra, herhangi bir zamanda, kanunlarda, yönetmeliklerde, anlaşmalarda meydana gelebilecek her türlü kur değişiklikleri ile alacaklı bankaların hakları değer kaybına uğradığından, Wells Fargo'nun aracılığı ile iletilecek istem üzerine Ziraat Bankası on gün içinde aradaki farkı ödeyecek.

Anlaşmaya göre Maliye Bakanlığının işlevi ne olacak?

Bakanlık bu anlaşmada "garantör" durumunda. Wells Fargo'nun temsil ettiği kredi kuruluşları, garantörün yani Maliye Bakanlığının kayıtsız şartsız güveni altında söz konusu 125 milyon Dolar'a kadar olan krediyi açacaklar. Finansman kaynaklarını borç vermeye ve anlaşılmayı kabul edenler için Maliye Bakanlığının "kayıtsız şartsız" sağlamayı taahhüt ettiği güvenciler anlaşma metninde aynen şöyle geçiyor:

"* Ziraat Bankası, bu anlaşmadan doğan her türlü yükümlülüklerini ve anlaşmada öngörülen tali anlaşmaların derhal yerine getirmek ve uygulamaya koymakla yükümlüdür.

* Garantör, kredilerin ana para ve faizlerini vadesi geldiğinde ya da geri ödeme süresi kısıtlı bile tümüyle ödemesini sağlamakla yükümlüdür.

* Bu anlaşma ile Wells Fargo'nun ve temsil ettiklerinin hak ettikleri öteki tüm ücret, komisyon v.s.n.ka vaktinde ve ödeme süresi kısıtlı bile anlaşmadaki miktarlarla tam olarak ödemesi sağlanacaktır."

Türkiye, borcunu ödemeyi seçti mi veya reddeder mi?

Borcun ödenmesinde güçlüklerle karşılaşılması halinde Rehin Ajansı yani Ziraat Bankası devreye girecek. Anlaşmada,

böyle bir durum ortaya çıktığında, rehin ajanının Tanım Satış Kooperatifleri Birlikleri'ne çeşitli talimatlar vermeye yetkili olduğu belirtiliyor. Talimatlar özetle şöyle:

* Borçlu kuruluşlar rehin ajansı'nın isteği üzerine rehin malların tümünü ya da bir kısmını Türkiye içinde ya da dışında kendilerine gösterilecek yerlerde toplamak zorundadırlar.

* Rehin ajansı, rehin tabi mallar üzerinde Türk Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu dahilinde her türlü tasarrufla bulunma yetkisini haizdir.

* Rehin ajansı, Wells Fargo'nun talimatıyla rehin tabi malların tümü ya da bir kısmını Türkiye dışına taşıyabilir ya da taşıtabilir.

* Böylelikle, rehin ajansı ya da yetkili kılacağı bir kuruluş mülkiyetine ve denetimine girecek bu malları Wells Fargo'nun talimatıyla Wells Fargo'nun uygun göreceği yerde ve gene Wells Fargo'nun uygun göreceği fiyatlarla tek bir parti halinde ya da parça parça, peşin para ya da kredi karşılığında, hemen ya da ileride teslim etmek üzere açık artırmayla ya da özel bir satış akdiyle satabilir. Bu satış için satış ilanı yapma zorunluluğu olmadığı gibi, satış yerini ve zamanını bildirme yükümlülüğü de yoktur.

* Bu yolla satılacak ve rehin ajansı, Wells Fargo ya da kredi veren kuruluşlar tarafından satın alınabilecek bu mallar üzerinde yerli kuruluşlar hiçbir hak ileri sürmeyeceklerdir.

Emperyalizme olan bağlılığın CHP ayrılkı Hükümet diye daha da pekiştirilmesi anlamına gelen bu anlaşma, Türk ekonomisinde önce ne tür yeni yaralar açacak?

Ziraat Bankası ile Wells Fargo Bank öncülüğündeki bankalar konsorsiyumu arasında imzalanan anlaşma ile gerçekte eski bir kredinin ertelenmesi amaçlanmış, ancak biçimsel olarak yeni bir kredi anlaşması imzalanmıştır. Bu olgu, Türkiye'nin kredi güvenilirliği olmadığını belgelendirmek anlamına gelmekte.

* Anlaşma, kredinin açılmasını özendirmek için, Tanım Satış Kooperatifleri Birliklerinin dışsatıma yönelik peşuk, fındık ve alacaklıların kabul edeceği herhangi bir başka ürünü mevcutları ve ileride edinecekleri birlikte, rehin konusunu kapsamaktadır. Böyle bir uygulamadan sonra Türkiye, benzer koşulları kabul etmiş olan kredi bulamayacağı gibi, borç ertelenmesi de yapamayacaktır. Bu konuda "emsal" yaratılmıştır.

* Anlaşma, rehine konulan ürünlerin fiyatının Wells Fargo tarafından "iddi"lendiği gibi" belirlenmesini öngörmektedir. Fiyatın düşük olması halinde Birlikler hiç bir hak iddia edememektedirler.

Bu durumda Türkiye, Wells Fargo fiyatı ayarladıkça, önemli dışsatımların ürünlerinin fiyatı konusunda pazarlık gücünü yitirmektedir. Buysa, dışsatımların

arttırılması yolundaki girişimlerimizin önemli ölçüde engellenecektir.

* Anlaşmanın yaratacağı ikili bir başka sakınca ise, destekleme alımlarına ilişkindir. Tanım Satış Kooperatifleri Birliklerinin rehin mallarının tutanını azaltmak için tek yapılabilecek olan, Birlikleri destekleme alımlarında etkisiz duruma getirmektir. Bunun sonucunda önemli ürünlerde piyasa geniş ölçüde tüccara kalacaktır.

Öte yandan, Türkiye Uluslararası Para Fonu'na sunduğu "niyet Mektubu" nun 6'ncı paragrafında, destekleme fiyatlarının dünya fiyatlarına uygun olarak sepiylenmesi sözünü vermiştir. Bu durumda da, destekleme alım fiyatlarını, siyasal ve ekonomik gerekler yerine, Wells Fargo tarafından belirlenecek fiyatlarla göre açıklamak zorunda kalacaktır.

* Öfnefinanman anlaşmasında, rehin malların Dolar ve "Kabul edilebilir" dövizler karşılığı satılacağı belirtilmektedir. Kabul edilebilir dövizlerin Wells Fargo tarafından nasıl belirleneceği belli değildir. Ancak bu hüküm nedeniyle, genel olarak Hükümetin, özel olarak da Bakanlığın üzerinde önemle durduğu Uzun Süreli Ticaret Anlaşmaları ve önemli tutardaki mevcut bağlantıları yerine getirmek olanaksızlaşacaktır.

* Öfnefinanman anlaşmasının 8.03 ve 8.04 nolu paragraflarında, yapılacak satışlarda Dolar dışında bir döviz alındığında, Wells Fargo'nun saptadığı kurullar üzerinden bu dövizlerin Dolarla çevrilmesi ve bu işlem karşılığında ücret ödenmesi öngörülmektedir. Bu hükümlerin arbitraj zararları doğuracağı açıktır. Bu arada, Türkiye ulusal kurullar yanında ayrı bir kur uygulamasıyla da karşı karşıya kalmaktadır. Öte yandan, alacaklılara kur garantisi verilmiş olması da, borç tutanını arttıracaktır.

* Ziraat Bankası'nın Wells Fargo Bank ve yabancı bankalar yararına "Rehin Ajansı" olmayı kabul ettiği anlaşmanın 4'üncü paragrafının a fıkrasına göre, Wells Fargo'nun talimatıyla, Ziraat Bankası rehin ürünleri satmak ya da kullanmak zorunda bırakılmaktadır. Öte yandan, bu işlemde doğan kazançların dağılımında öngörülen biçimde Wells Fargo'ya havalise gerekmektedir. Böylece, söylendiği gibi Türkiye'nin rehin ürünleri dilediği gibi satamayacağı ortaya çıkmaktadır. Satışlar, Wells Fargo'nun belirlendiği fiyatlarla ve talimat verildiğinde istediği biçimde satılacaktır. Bu olgunun da Türkiye'nin mevcut bağlantılarını yürütmesini engelleyeceği açıktır.

* Anlaşmada, borcun ödenmesi durumunda düşmesi koşullarının kapsamlı olarak tutulmuştur. Türkiye, Wells Fargo'nun istediği anda yükümlülüklerini yerine getirmemiş durumda düşülmektedir. Böylece her an borcun bütününe geri ödenmesi istenebilir. Bu koşullardan en ilginç, Türkiye'nin Uluslararası Para Fonu'nun iyi bir üyesi olması biçimindedir. Türkiye'nin Para Fonu'na karşın da, "stand-by" düzenlenmesi için ikinci yıl yükümlülüklerinin belirlenmesi bir sırada düşünme gücü kalmamıştır.